

Náša ustava ostaja zvesta pridobitvam narodno osvobodilne vojne, jih razvija v njihovih organizacijskih oblikah in s tem odpira jasnejše perspektive v pogledu bodočega razvoja in postaja močno orožje ljudstva za utrditev in nadaljnji razvoj pridobitev narodno osvobodilnega boja.

Edvard Kardelj.

Tudi Primorska bo govorila o osnutku ustave

V zadnji številki smo v celoti objavili osnutek ustave Federativne ljudske republike Jugoslavije, katerega je jugoslovansko zvezno ministrstvo za konstituantno dalo v pretres najširšim ljudskim množicam. Ta predloženi osnutek je dejansko izoblikovana potrditev velikih demokratičnih pridobitev, katere si je tudi naše, v osvobodilni borbi boreče se ljudstvo s tolikimi žrtvami, trpljenjem in junaštvom s svojimi lastnimi silami priborilo. Torej v ognju in krvi težke borbe proti naci fašizmu in protiljudski reakciji prekaljene demokratične pridobitve našega ljudstva, ki so v nizu zahtev in manifestacij bile ponovno izpričane, prihajajo ponovno v široko ljudsko razpravo in javni pretres ne samo v slednji in zadnji hiši, ne samo v slednji in zadnji delavnici, tovarni in pisarni v Jugoslaviji, ampak tudi pri nas na Primorskem. Tudi naše množice naj svobodno in resnično demokratično izrazijo svoje misli o tako važnem vprašanju, kot je naš temeljni kamen. Tudi naše množice naj ponovno izpričajo, da so umirali naši junaki, da je omahnil naš narodni heroj Vojko z zavestjo, da bodo preživeli rešeni milijoni razpravljalci in odločalci sami o tem, kako bodo živeli. Na ta način bodo naše široke ljudske množice ponovno neposredno sodelovale pri ustvarjanju naše ljudske države Jugoslavije; prvič so na svojih rodniških mejah zapisale s svojo krvjo meje Jugoslavije, danes pa bodo potrdile, da naša zahteva: Tukaj je Jugoslavija, nosi v sebi zahtevo: Tukaj je ljudska demokratična republika Jugoslavija.

Nečesa se morajo naše množice v celoti zavedati, in sicer dejstva, da so si razpravljanje o temeljnem državnem zakonu omogočile prav zato, ker je naše boreče se ljudstvo in naše junaštvo zaledje iztrgalo v osvobodilni borbi oblast iz rok fašistov ali njihovih hlapčevskih slug in jo samo prevzelo v svoje roke.

Torej pomeni danes razpravljati o osnutku ustave, ki nosi v sebi našo dosledno in resnično ljudsko demokracijo, znova potrditi ljudsko demokratično pot, po kateri že stopa v celoti nova Jugoslavija in po kateri hočemo tudi mi.

Seveda pa se moramo na to pripraviti; vsak, prav slednji med nami mora dodobra proučiti osnutek ustave. Zato pa je treba učenja, treba je da vse naše množične organizacije skrbno pripravijo sestanke, na katerih bodo predelali ne samo osnutek ustave same, ampak tudi govor tovariša Kardelja, kjer govori o značilnostih naše ustave. Vsak in slednji član in aktivist SIAU, ZAMJK, AFZ in sindikatov naj temeljito preštudira vse to, da bo potem na množičnih sestankih in konferencah pomagal seznaniti najširše množice o podrobnostih ustave, o zgodovinskem pomenu in globoki ljudski demokratični vsebini. Samo tako bo postala ustava

„Izbrišite fašizem z obličja zemlje!“

V Nürnbergu sedi na zatožni klopi fašizem, sodi pa mu vse človeštvo

Že dobre tri tedne se dan za dnem vrste pred sodiščem zavezniških narodov v Nürnbergu razprave proti največjim vojnim zločincem, kar jih pozna zgodovina. Prav v kraju, kjer so se leto za letom sestajali voditelji nemškega imperializma h kongresom, prav v kraju, kjer je najbolj strupena hitlerjevska zalega kovala svoje zločinske načrte proti vsemu svobodoljubnemu svetu, bo roka pravice obračunala s kolovodji nacističnih razbojniških tolpe. Milijoni žrtv, razrušeni predeli celih držav zahtevajo danes od ljudskih sodnikov v Nürnbergu, da ne dovolijo, da bi tokrat ušli vojni hujšaki pravični sodbi, ki jo izreka ljudske množice takim zverem.

Dolgo let je moralo čakati izmučeno človeštvo,

dolgo let so naci fašistični psi požigali in morili širom sveta, da bi zagospodovali nad vsem svetom dolgo, predolgo, da bi moglo biti mednarodno sodišče popustljivo. Dolgo je trajalo, da se je znašel na zatožni klopi Herman Göring, zver, ki je hotel s proglasitvijo »totalne vojne« izbrisati s sveta vse, kar se upira nasilju. Poleg njega se je znašel Joachim von Ribbentrop, znani hujšak zoper demokratične dežele. V to čudovito družino je padel tudi bivši »slaboumni potnik« v London Rudolf Hess ter cela vrsta naci fašistov, ki so pomagali osnovati ali celo sprovajali in uredničili Hitlerjev morilni načrt. Nam vsem, ki smo sami na lastni koži preizkusili, kakšno usodo kujejo naci fašisti narodom, je jasno, da bi zavladala svetu najgroznejša strahovlada, če bi se posrečilo zavladati fašističnim izrodkom nad svetom. Mi dobro vemo,

Poverjeništvu PNOO sklicuje za petek 21. decembra t. l. ob 8. uri v Postojni

ZBOROVANJE

vseh ljudskih odposlancev, ki so bili izvoljeni v okrajne skupščine na področju Poverjeništvu.

Poverjeništvu bo podalo pregled dosejanega dela ljudske oblasti in dalo v razpravo šestmesečni načrt za bodoče delo.

POVERJENISTVO PNOO ZA SLOVENSKO PRIMORJE

resnična last zavestnih ljudskih množic, ker bodo slednje prav z natančnim spoznavanjem naše v njej zrcalo svoje demokratične volje, težnji in moči.

Naše ljudstvo naj se zbira in naj s teh konferenc in sestankov pošilja svoje predloge, pripombe in mnenja glede na ustavo. Pošilja naj jih okrožnemu tajništvu SIAU v Ajdovščini. Vsi ti predlogi bodo potem poslani v Beograd, kjer bo torej odjeknil ponovno tudi glas naše Primorske, tiste zemlje, kateri skušajo nekateri še kraliti prav osnovne pravice samoodločbe. Seveda pa mora zajeti ta razprava vse naše ljudstvo po mestih in vaseh, naše delavce, kmete in delavne inteligente, žene in mladino,

da se ima človeštvo zahvaliti samo mogočni Sovjetski zvezi, ki je razbila naci fašistične morilne stroje in pa vsem tistim ljudskim množicam, ki so sprožile uporniško puško proti hitlerjevskim tolovajem. Brez tega bi ne moglo priti do razprave v Nürnbergu, kjer se s sojenjem največjim vojnim zločincem uredničuje del sklepov treh velikih zavezniških držav, ki so bili postavljeni na teheranski konferenci.

Ob teh dneh, ko del vojnih zločincev čaka na pravično sodbo, se moramo zavedati, da je bil Hitler in vsa njegova svojata le učeneč mednarodne reakcije in imperializma. Torej imajo ti zločinci svoje politične starše in veliko število sorodnikov. Zavedati se moramo, da to niso samo Nemci. Dejstvo je, da so vodilni ameriški in britanski odvetniki imeli globoke razgovore o tem, ali naj se voditelji države sodijo zaradi vojne in vojnih zločinov. In sedaj so ti »državni voditelji« na zatožni klopi. Narodi sveta namreč nočejo ničesar slišati o stari tradiciji neodgovornosti državnikov, ki so spremenili mednarodno politiko v morilno zaroto proti celemu svetu. Glavni tožilec Združenih držav je na nürnbergski razpravi med drugim dejal: »Ne smemo pozabiti, da je podlagi, na temelju katere mi danes sodimo tem obtožencem, podlaga na kateri bo zgodovina nas sodila jutri.«

To je vsakomur jasno, ker dobro vemo, da v primeru naše popustljivosti napravim fašističnim zverem zraste jutri nova fašistična strahovlada.

Danes so zločinci pritisnjeni ob zid, s tem je pritisnjena ob zid vsa svetovna reakcija, ki si je na vse načine prizadevala, da bi onemogočila sojenje teh zločincev.

Narodi pozdravljajo obravnavo proti krvnikom Evrope.

Ne smemo pa pozabiti, da je imel nemški fašizem v raznih deželah zveste prijatelje in zanesljive pomagače. Ne pozabimo, da niso polovljeni še vsi fašistični krvoloki. Ne pozabimo, da je zapustil nemški fašizem pred svojo smrtjo v Nemčiji ilegalno organizacijo.

Če nam je vse to jasno, potem je zlasti nam Primorcem razumljivo, ko vidimo, da se svetovna reakcija na koščku naših tal, kjer ji je na srečo še dano vedriti in oblačiti, poslužuje prav naci fašističnih krvnikov za borbo proti ljudskim množicam. Tem krvnikom danes sicer ni dala liktorskega znaka in kljukastega križa, ker sta ta dva simbola morije predobro znana najširšim množicam, ampak jih je zavila v lažidemokratske krinke italijanskih »rodoljubov«. Celo znane fašističnega vojnega zločinca Pagninija, ki je asistiral nemškim pokoljem po Trstu, je zavila v plašč najboljega tržaškega »rodoljuba«. Danes zato naše ljudstvo upravičeno zahteva

najostrejša borba proti vsem fašističnim ostankom in proti vsem, ki kakor koli žele obnovljati fašizem.

Niso namreč krivi smrti desetstisočih naših primorskih sinov in hčera samo tisti, ki so kovali načrte za vojno, ampak tudi tisti, ki so pomagali polniti morilna taborišča. Ljudstvo danes upravičeno smatra za zločinca vsakogar, ki pomaga ali prikriva vojnega zločinca. Sam Trst, kjer prolašči in reaktivirajo danes že prav jasno prepuščajo iniciativo fašistom, ter jih podpirajo na ta način, da jemljejo ljudstvu iz rok oblast, da razpuščajo prava ljudska sodišča, ki so edina v stanu počistiti s fašizmom ter zapirajo stare prekaljene protifašistične borce. Ukinitve edinega slovenskega dnevnika, glasila Osvobodilne fronte »Primorskega dnevnika« v Trstu, zaradi tega, ker je govoril o fašistu Baragi, da je fašist in da podpira fašiste, kdor podpira Barago, pa pomeni jasen napad na demokratične ljudske množice.

Jasno nam mora biti, da bo ob nürnbergski razpravi vse človeštvo izreklo obsodbo fašizma, saj je bila razprava prav zato možna, ker so se narodi, ogorčeni zaradi fašističnih zločinov, odločili, da bodo uničili zlo. Torej ne sede danes na nürnbergski zatožni klopi samo nemški fašistični zločinci, ampak sedi fašizem sam, njegova nasilna ideologija, njegova nestrpnost, njegova ošabnost in amoralnost.

In ta fašizem danes ne sodi le nekaj sodnikov!

sodijo ga brezštevni ujetniki, katere so umorili v plinskih celicah in se stradali v taboriščih, kri talcev in partizanskih borcev, pepel vasi in mest,

vse človeštvo je sodnik in vsak od nas je sodnik. Izrečena bo torej sodba nad fašizmom, izrečena pa bo že naprej obsodba nad vsakim, ki bi skušal ponovno ustvariti nov fašizem ali kjer koli starega oživet.

Tega se moramo zlasti mi Primorci v celoti zavedati, ker nam skušajo znova vsiliti fašizem. Kaj so takozvane »partizanske zveze«, kaj so »podpore povratnikom« iz taborišč, kaj so »Juljski sindikati«, kaj so CLN, če te formacije vodijo ljudje Pagninijevega kova?

To so nove krinke fašizma,

nova Guarda civica. In tudi ti ljudje, ki to ustvarjajo, danes dejansko sede na zatožni klopi v Nürnbergu. Tudi njim čitajo v Nürnbergu smrtno obsodbo. Zato se ti fašisti skrivajo v razna lažidemokratska oblačila, kriče, da so »rodoljubi«. Tudi Pagnini je »rodoljub«, če mu sodijo in če ga obtožujejo sami taki »rodoljubi«. Če pa bi sedel pred ljudskim sodiščem, bi padlo vse njegovo rodoljubje z njega in stal bi pred nami gola zver, kakor stoji danes letalski minister Göring, brez mamljive svetlikajoče se uniforme, kakor stoji Keitel, brez vloge »starega in poštenega pruskega vojaka«, kakor je Hess izgubil bedasto spakovanje in simuliranje blaznosti in kakor Schacht danes ni več samo finančnik in oddaljeni opazovalec vojnega dogajanja, ampak so vsi samo razgaljene fašistične zveri.

Krivda fašizma

ki ga bodo narodi sveta obsodili v nürnbergski razpravi, je tako jasna, hladno premišljena, tako zlonamerna, tako usodepolna, da ne more in ne sme ostati nepojasnjena, ker se moramo dobro zavedati, da se ne sme nikdar več ponoviti. Torej ne smejo ostati tudi nepojasnjeni vsi dogodki v Trstu. Zakaj odredba št. 11? Tega ne vprašujemo, ker morda ne bi vedeli odgovora ali iz same radovednosti. Mi točno vemo, da predstavlja odredba št. 11 osnovo za kratenje demokratičnih pravic našemu ljudstvu onkraj demarkacijske črte. Zato danes lahko hodijo bivši črnosrajčniki po Trstu, zato danes lahko uprizarjajo fašisti svoje provokacije onkraj demarkacijske črte, zato je lahko danes pred porotnim sodiščem oproščen vojni zločinec Pagnini. Toda nürnbergsko sodišče ne bo sodilo samo v Nürnbergu.

Brez nadaljnega je treba zadostiti pravic primorskega ljudstva, ki ni okuhalo fašističnih zločinov samo dve, tri leta, ampak skozi dolgo dobo od prve do druge svetovne vojne. Prav primorsko ljudstvo, ki je služilo italijanskemu fašizmu za »eksperimentalnega prašička« pri uvajanju fašizma, danes upravičeno zahteva, da se iztrebi fašizem, da se uniči vsakogar, kdor bi skušal obnovljati fašizem na tej zemlji, ki je doprinesla tako ogromne žrtve za zrušenje nasilja.

Pogled v razpravno dvorano v Nürnbergu.

DEMOKRATIČNOST – PRVA IN SLEDNJA MISEL, KI JE ZAJETA V OSNUTKU USTAVE

FEDERATIVNE LJUDSKE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

GOVOR EDVARDA KARDELJA, PODPREDSEDNIKA JUGOSLOVANSKE ZVEZNE VLADE

Edvard Kardelj, podpredsednik Zvezne vlade in minister za konstituantno, je imel dne 6. 1. m. zvečer po beograjskem radiu sledeče predavanje:

Državljan!

Te dni je bil objavljen in dan v diskusijo pred vse ljudstvo naše države načrt ustave Federativne ljudske republike Jugoslavije. Vlada FLRJ, ki je v načrtu in temelju sprejela ta načrt, se je odločila za vseljudsko diskusijo o tem načrtu predvsem zaradi tega, ker smatramo, da je ustava bolj kot kar koli drugega zadeva vsega ljudstva, posebno še, če vemo, da so naše ljudske množice v štirih letih vojne jasno pokazale, kaj hočejo in kakšno ureditev svoje ljudske države žele. Sedaj je ta prvi načrt ustave tu in široko množice ljudstva morajo povedati, ali je v skladu z njihovimi željami in z njihovo voljo, ali je v skladu s tistim, za kar so se borile v narodno-osvobodilni vojni, za kar so stotisoči naših najboljših ljudi dali svojo življenja.

V NAŠEM NAČRTU USTAVE NI NIČ IZMISLJENEGA

V našem načrtu ustave ni — v pogledu osnovnih vprašanj in oblik — nič izmislenega. Naša ustava pravno formulira velike spremembe v strukturi Jugoslavije, ki so se izvršile v zadnjih letih veličastnega osvobodilnega boja. Ona ostaja zvesta pridobitvam narodno-osvobodilne vojne, jih razvija v njihovih organizacijskih oblikah in s tem odpira jasne perspektive v pogledu bodočega razvoja in postaja močno orodje ljudstva.

ZA NAŠO USTAVO JE BIL PRELITO TOLIKO KRV

Naravno je, da so take reakcionarne želje iluzorne in to v dveh stališčih. Na eni strani ne upoštevajo realnega odnosa političnih sil in volje ljudstva, na drugi strani pa izhajajo iz napačne predpostavke, da more biti reakcionar na ustava na papirju učinkovito orodje proti enotnim ljudskim množicam, ki so s svojo voljo in krvjo napisale živo ustavo v zgodovino naših narodov, ustavo, ki že trdno obstoji, ki je preizkušena v ognju prakse, ki je blizu širokim ljudskim množicam, ki je njihova in ki jim je jamstvo za srečno bodočnost. Taka napačna predpostavka naših reakcionarjev je posledica njihovega podcenjevanja zavestne vloge ljudskih množic, je posledica njihove navade iz preteklosti, ko je bilo vprašanje ustave vprašanje volje in težaj socialnih in političnih vrhov, ne pa ogromne večine osnovnih ljudskih množic.

USTAVE NOSIJO NEIZBEŽNO PEČAT TISTIH, KI SO JIH USTVARILI

Znano je dejstvo, da ustava po svoji vsebini, po svojih osnovnih načelih predstavlja pravni izraz obstoječega konkretnega državnega, političnega in socialno-gospodarskega sistema v državi. Ljudje so vedno ustvarjali državo pred sprejetjem ustave, če je po vsej razumljivosti, da so te ustave neizbežno nosile pečat onih družbenih sil, ki so ustvarjale in nosile državni in družbeni red. Samo ljudi z iluzijami, ki so mogla navduševati misel, da lahko družbeni red pokrenejo po poti, ki so si jo izmislili v svoji glavi, neodvisno od objektivnih pogojev, neodvisno od sil, ki bodo nosile razvoj.

USTAVA SE BAVI Z UREDITVIJO DRŽAVE, Z NJENO DRUŽBENO IN POLITIČNO ZGRADNJO

Ustava se bavi z ureditvijo države, z njeno družbeno in politično strukturo. Zaradi tega je za pravilno razumevanje ustave potrebno v prvi vrsti vedeti, kaj je najvažnejše, kaj je glavno in temeljno pri vsaki državni ureditvi.

Tako naša teoretična pojmovanja kakor težka preteklost naših narodov pod raznimi protiljudskimi oblastmi in režimi nam govorijo, da država ni nekaj, kar stoji nad nasprotji in spori v družbenem življenju neke države, temveč da je samo izraz in orodje določenih družbenih razredov in razrednih grupacij. To je dejstvo, na katerem se po vsebini ne spremeni nič s tem, da je ta prava družbena vsebina države izražena v raznih političnih oblikah, pa tudi ne s tem, da je njena oblika čisto večja ali manjša demokracija. Tega dejstva nam ni potrebno bolj jasno kakor sedanje stanje v svetu, ko se sicer mnogo govori o demokraciji, pa se hkrati in na mnogih krajih dušijo elementarne pravice ljudi in narodov in sicer zato, da bi se ohranili reakcio-

USTAVE V STARI JUGOSLAVIJI

Ta oblast v stari Jugoslaviji je v začetku, dokler se je še reakcija počutila trdno v sedlu, dala nekatere demokracijske pravice ljudstvu. Čim pa je začel naraščati val gibanja širokih ljudskih množic za demokracijo, narodne in socialne zahteve, je vladajoča jugoslovanska reakcija začela postopoma nkinjati demokracijske pravice, dokler ni dne 6. januarja 1929

KAJ SE JE V JUGOSLAVIJI SPREME NIL O V BISTVENIH VPRAŠANJH

Ako se hočemo torej pravilno lotiti ustave nove Jugoslavije, to je Federativne ljudske republike Jugoslavije, moramo predvsem imeti jasno pred očmi, kaj se je v Jugoslaviji spremenilo v tistih temeljnih, bistvenih vprašanjih, ki odločajo pri ureditvi države. Mislim, da se vse to lahko reducira na tri vprašanja:

1. Vsakdo ve, da ni prišlo v Jugoslaviji v tej vojni samo do spremembe vlade ali parlamentarnega sistema ali splošne upravne ureditve države, temveč da je izvršena globoka, korenita sprememba, revolucionarna sprememba v samih komandnih položajih oblasti. Z drugimi besedami: spremenil se je nosilec oblasti v naši državi. Z oblasti je vržena protiljudska, reakcionarna izkoriščevalska razredna grupacija ter je oblast prešla v roke ljudstva — v pravi smislu te besede, to je, v roke njegove ogromne večine, ki jo predstavlja delovno ljudstvo mesta in vasi,

trava, da je ustava bolj kot kar koli drugega zadeva vsega ljudstva, posebno še, če vemo, da so naše ljudske množice v štirih letih vojne jasno pokazale, kaj hočejo in kakšno ureditev svoje ljudske države žele. Sedaj je ta prvi načrt ustave tu in široko množice ljudstva morajo povedati, ali je v skladu z njihovimi željami in z njihovo voljo, ali je v skladu s tistim, za kar so se borile v narodno-osvobodilni vojni, za kar so stotisoči naših najboljših ljudi dali svojo življenja.

Ustava ni utrditev in nadaljnji razvoj pridobitev narodno-osvobodilnega boja. Nekateri ljudje pri nas so govorili in še danes govorijo, da stvari ne stoji tako. Želeli bi, da ustavo odloži od ljudstva, da jo spremeni iz zadeve širokih ljudskih množic v zadevo pravnikov in profesorjev. Želeli bi seveda ustavo, ki bi ne ustrezala sedanjim stvarnostim v naši državi, temveč stari višji stvarnosti, ki so jo naše ljudske množice razbile s svojo zavestno voljo in silo.

In tako je ta gospoda pozabila, da so naše ljudske množice po svoji ogromni večini imele ne samo dovolj zavesti in moči, da z orožjem v rokah razbijajo okupatorja in njegove domače pomagače, ustvarjajo s tem temelje demokracijske ljudske oblasti, temveč tudi, da danes to živo ustavo, za katero je bilo prelito toliko krvi ne samo v teku te vojne, temveč tudi v preteklosti — branijo pred vsemi reakcionarnimi napadi in da jo zapišejo z besedami in paragrafi v temelje naše ljudske republike. Kaj drugega naj bi potemtakem bila danes naloga naših ustavodajnih organov kakor ta, da zapišejo to živo ljudsko ustavo z besedami in paragrafi, da jo precizirajo in izpopolnijo v njenih organizacijskih oblikah in da jim bolj obdelajo in izpopolnijo njene ljudske in demokracijske določbe.

To seveda ne pomeni, da sama ustava nima nikakršne ustvarjalne vloge, da ne more vplivati na objektivno stanje, da ne more izvršiti določenih sprememb v tem stanju. Nasprotno, ona to lahko doseže in tudi doseže s tem, da fiksira gotove družbene pridobitve in jih obdela, da določi organizacijske oblike in precizira odnose med posameznimi organi itd. V svoji celoti daje ustava perspektivo razvoja, postaja močno orodje v rokah ljudstva, ako gre, kakor v našem primeru, za ljudsko državo. V drugačnih primerih postane seveda ustava orodje protiljudskih sil.

USTAVA SE BAVI Z UREDITVIJO DRŽAVE, Z NJENO DRUŽBENO IN POLITIČNO ZGRADNJO

Ustava se bavi z ureditvijo države, z njeno družbeno in politično strukturo. Zaradi tega je za pravilno razumevanje ustave potrebno v prvi vrsti vedeti, kaj je najvažnejše, kaj je glavno in temeljno pri vsaki državni ureditvi. Tako naša teoretična pojmovanja kakor težka preteklost naših narodov pod raznimi protiljudskimi oblastmi in režimi nam govorijo, da država ni nekaj, kar stoji nad nasprotji in spori v družbenem življenju neke države, temveč da je samo izraz in orodje določenih družbenih razredov in razrednih grupacij. To je dejstvo, na katerem se po vsebini ne spremeni nič s tem, da je ta prava družbena vsebina države izražena v raznih političnih oblikah, pa tudi ne s tem, da je njena oblika čisto večja ali manjša demokracija. Tega dejstva nam ni potrebno bolj jasno kakor sedanje stanje v svetu, ko se sicer mnogo govori o demokraciji, pa se hkrati in na mnogih krajih dušijo elementarne pravice ljudi in narodov in sicer zato, da bi se ohranili reakcio-

USTAVE V STARI JUGOSLAVIJI

Ta oblast v stari Jugoslaviji je v začetku, dokler se je še reakcija počutila trdno v sedlu, dala nekatere demokracijske pravice ljudstvu. Čim pa je začel naraščati val gibanja širokih ljudskih množic za demokracijo, narodne in socialne zahteve, je vladajoča jugoslovanska reakcija začela postopoma nkinjati demokracijske pravice, dokler ni dne 6. januarja 1929

KAJ SE JE V JUGOSLAVIJI SPREME NIL O V BISTVENIH VPRAŠANJH

Ako se hočemo torej pravilno lotiti ustave nove Jugoslavije, to je Federativne ljudske republike Jugoslavije, moramo predvsem imeti jasno pred očmi, kaj se je v Jugoslaviji spremenilo v tistih temeljnih, bistvenih vprašanjih, ki odločajo pri ureditvi države. Mislim, da se vse to lahko reducira na tri vprašanja:

1. Vsakdo ve, da ni prišlo v Jugoslaviji v tej vojni samo do spremembe vlade ali parlamentarnega sistema ali splošne upravne ureditve države, temveč da je izvršena globoka, korenita sprememba, revolucionarna sprememba v samih komandnih položajih oblasti. Z drugimi besedami: spremenil se je nosilec oblasti v naši državi. Z oblasti je vržena protiljudska, reakcionarna izkoriščevalska razredna grupacija ter je oblast prešla v roke ljudstva — v pravi smislu te besede, to je, v roke njegove ogromne večine, ki jo predstavlja delovno ljudstvo mesta in vasi,

je vsak dan vedno bolj rušila škodljive iluzije o možnosti zadržane države, to je o zadržanosti kot poti in sredstvu, da se delovne množice osvobodijo iz klemplev spekulantov in iz izkoriščevalcev in da ustvarijo nekaj demokracijskega gospodarskega reda. In take iluzije so bile v naši državi.

S spremembo oblasti je nastala bistvena sprememba v enem in v drugem pogledu. Pod upravo resnične ljudske oblasti je postala državna lastnina občeljudska lastnina. Njena vloga je postala izredno važna, ker na eni strani predstavlja glavno gospodarsko oporišče širokih ljudskih množic v boju za napredni socialni razvoj v splošnem, na drugi strani pa neposredno omogoča učinkovito in realno nadzorstvo nad vsem našim gospodarstvom s strani ljudske države in končno ustvarja možnost splošnega državnega načrta za razvoj našega celotnega gospodarstva. Prav tako ne more biti dvoma, da je sedaj naše ljudsko zadržništvo dobilo možnost, da se razvija neodvisno od vpliva finančnega kapitala in raznih kapitalističnih in veleposestniških skupin s tem, da se čvrsto nasloni na državo, t. j. na občeljudski gospodarski sektor. Na ta način lahko zadržništvo v občutni meri doprinese k naprednemu socialnemu razvoju in k dvigu blaginje naših delovnih množic. To se tiče posebno našega kmečkega zadržništva. Poleg tega obstoji v naši državi še nadalje privatno-kapitalistični sektor, ki zavzema pomemben del našega gospodarskega življenja. Ljudska država sicer izvršuje nadzorstvo tudi nad tem sektorjem s tem, da ga vključuje v določenih mejah možnost v splošni gospodarski načrt, sicer se pa ta razvija v svojih normalnih okvirih.

Napačno bi bilo misliti, da so ti trije sektorji oddeljeni s kitajskim zidom drug od drugega. Dejansko predstavljajo tri glavne oblike v razvoju našega gospodarstva in dajejo pečat celokupni socialno-gospodarski strukturi naše ljudske republike. Naravno je, da iz take strukture izhajajo mnoga nasprotja in da bodo reakcionarne sile v gospodarstvu še nadalje poskušale slabiti gospodarske položaje ljudske republike in izpodkopavati samo ljudsko oblast. Zaradi tega bi bilo naivno misliti, da smo že pripluli v mirno pristanišče, kamor ne sežejo več burni in nevarni valovi družbenih nasprotij.

3. Tretja ogromna sprememba v Jugoslaviji je nov odnos med narodi Jugoslavije. Propadel je stari sistem hegemonije velikosrbskih klik, ki so se opirale na reakcionarne protiljudske vloge hrvaškega, slovenskega in drugih narodov Jugoslavije. Federativna ljudska republika Jugoslavija je zrasla iz prostovoljne združitve naših narodov po načelu samoodločbe in enakopravnosti. To združitev so naši narodi podpisali s svojo krvjo, načelo samoodločbe in enakopravnosti pa so v praksi izvedli z graditvijo svojih nacionalnih federalnih enot in svoje skupne federativne državne skupnosti. S tem so ustvarili vsi pogoji za likvidacijo narodnega vprašanja, ki je pretresalo in izpodkopavalo storo Jugoslavijo.

To so po mojem mnenju tri glavne spremembe, iz njih pa so zrasle vse druge. Naravno, v načrtu ustave Federativne ljudske republike Jugoslavije so morali priti do izraza v prvi vrsti ravno ti elementi; te spremembe so postale temelj za izdelavo načrta.

NA PRVEM MESTU VPRAŠANJE LJUDSKE OBLASTI

Razumljivo je zaradi tega, da načrt ustave na prvem mestu postavlja vprašanje ljudske oblasti. Ta je glavna pridobitev narodno-osvobodilnega boja in bi se brez te pridobitve ne mogla obdržati nobena država.

V Federativni ljudski republiki Jugoslaviji pravi načrt ustave, s izhaja vsa oblast iz ljudstva in pripada ljudstvu.

Tako formulacijo bomo našli tudi v nekaterih drugih ustavah; je pa lahko resnična in lahko odgovarja stvarnosti samo takrat, kadar v oblasti res odloča volja in zahteva ogromne večine ljudstva, to je njegovih osnovnih delovnih množic. Ta formulacija pa postane prazna fraza, kadar samo skriva fiktivno oblast finančnega kapitala.

Naš načrt ustave daje polno jamstvo našim ljudskim množicam, da bo oblast ljudska v dejanju in ne samo v besedah. Jamstvo ljudske oblasti je v enotnosti državne oblasti, od krajevnih organov do najvišjih državnih organov.

Ljudstvo izvršuje svojo oblast preko svobodno izvoljenih zastopniških organov državne oblasti — ljudskih odborov, ki so od krajevnih ljudskih odborov do skupščin ljudskih republik in Ljudske skupščine FLRJ nastali in se razvili v narodno-osvobodilnem boju proti fašizmu in reakciji in ki so osnovna pridobitev tega boja.

Tako pravi načrt ustave FLRJ in to pomeni, da je oblast dejansko v rokah ljudstva ter ne samo na besedah. Organi državne uprave so neposredno odgovorni zastopniškim organom ljudstva, ki so najvišja oblast na dotičnem ozemlju. Na ta način lahko široke ljudske množice dnevno spremljajo in nadzirajo delo organov ljudske oblasti in v njem aktivno sodelujejo.

Jamstvo ljudske oblasti je v tem, da se vsi zastopniški organi volijo na temelju splošne, enake in neposredne volilne pravice s tajnim glasovanjem. Vsi ljudski zastopniki v vseh organih državne oblasti so za svoje delo od-

govorni svojim volivcem. Z zakonom bo predvidena tudi možnost, da volivci odpokličejo svoje ljudske zastopnike, ako ti ne izvršujejo pravilno svojih obveznosti nasproti ljudstvu.

Jamstvo ljudske oblasti je dalje v tem, da ustava obvezuje državne organe, da ščitijo delovno ljudstvo in da mu pomagajo pri njegovi obrambi pred gospodarskim izkoriščanjem. Jamstvo demokracijskih pravic ljudskih množic je tudi ukinitve vseh možnih predprav in temu podobnega. Končno pa je jamstvo tudi oborožena sila, ki stoji na razpolago ljudski oblasti, sila, ki je izšla iz ljudstva, ki je globoko ljudska, ker se je rodila v dneh najtežje boja naših ljudskih množic za svobodo, obstanek in človeka vredno bodočnost.

Načrt ustave torej v polni meri sprejema in jamči najvažnejšo pridobitev narodno osvobodilnega boja — ljudsko oblast. Sprejema jo in jamči zanjo tako po njeni vsebini, kakor tudi po njeni obliki. Nova Jugoslavija je torej ljudska država, v kateri odloča volja ogromne večine ljudstva ne samo formalno, ne samo pri volitvah, s svojim številom, temveč tudi

USTAVA DOLOČA GOSPODARSKI TEMELJ NAŠEGA DRUŽBENEGA REDA

Nadalje ustava določa gospodarski temelj našega družbenega reda. Ustava tudi v tem pogledu ne prinaša nikakršnega programa za bodočnost, ker to tudi ni naloga ustave. Formulira samo obstoječe stanje, o katerem sem že prej govoril. Osnovne značilnosti gospodarskega temelja naše družbene ureditve bi bile sledeče:

1.) Ustava priznava tri oblike lastnine nad proizvodnimi sredstvi: državno, to je občeljudsko, zadržno in privatno. Naravno je, da ustava govori o teh vprašanjih, ker ravno oblika lastnine nad sredstvi proizvodnje daje pečat vseh družbenih struktur.

2.) Država vodi gospodarsko izgradnjo v državi. Najvažnejši element tega vodstva je vsedrjavni načrt.

3.) Zajamčena je privatna lastnina na proizvodnih sredstvih, toda privatno kapitalistično gospodarstvo je podvrženo državni kontroli, kakor tudi vsa zunanja trgovina. S pomočjo državne kontrole je lahko privatni gospodarski sektor v določenih okvirih vključen v splošni državni načrt.

4.) Privatna lastnina se lahko z zakoni omeji ali razlasti, ako to zahteva splošna ljudska korist. V tem slučaju zakon določa odškodnino.

5.) Državnemu gospodarstvenemu sektorju je namenjena posebno važna vloga. Skupno z zadržništvom predstavlja izhodišče za splošni državni

ENAKOPRAVNOST NARODOV, IZGRADNJA DRŽAVNE SKUPNOSTI

Tretja pridobitev narodno osvobodilnega boja, ki jo ustava formulira in utrjuje, je enakopravnost naših narodov, izgradnja državne skupnosti naših narodov na načelu federacije, kakor je to sklenilo drugo zasedanje AVNOJ-a. V tej stvari vidimo načrt ustave dve načeli:

1. Zajamčiti vsem narodom Jugoslavije enakopravnost in samostojnost pri reševanju vseh vprašanj, ki nimajo vsedržavnega značaja. Ustava zato podrobno navaja, kateri posli morajo spadati v pristojnost zveznih organov oblasti oziroma za katere posle morajo zvezni organi državne oblasti dati samo natečajne odredbe in smer. V vseh drugih poslih izvršujejo republike oblast samostojno. Na ta način so jasno in dovolj podrobno označene pristojnosti zveznih organov oblasti na eni strani in republikanskih organov oblasti na drugi strani. Ta preciznost je nedvomno važna jamstvo za naše narode in njihovo enakopravnost.

2. Istočasno izhaja načrt ustave s stališča, ki je bila tudi doslej vodeča linija nove Jugoslavije, da mora biti naša Federativna ljudska republika Jugoslavija močna, enotna skupnost na-

USTAVA NE MORE DATI FORMULACIJ, KI BI OSTALE ZA VEČNE ČASE

Naravno je, da so nekatere formulacije široke in da se zde na prvi pogled premalo precizne. Toda notranje življenje naše države se razvija in pojavilo se bo še mnogo sprememb. Bilo bi torej škodljivo, če bi ustava pri takih vprašanjih postavljala preozke okvire, ki bi mogli kmalu priti v nasprotje z razvojem naše stvarnosti. Popolnoma jasno je, da nobena ustava ne more dati formulacij, ki bi lahko veljale za večne čase. Tudi to je eden razlogov potrebe, da čim širše množice sodelujejo pri obravnavi o vprašanjih načrta ustave in da čim aktivneje proučujejo poglavje za poglavje, člen za členom tega načrta ter pri tem stavljajo svoje predloge. Tako široka vseljudska razprava bo lahko mnogo doprinesla k popolnejši formulaciji naše ustave.

Vsebinski ustave ustrezna formalna, tehnična stran ustave. Naša ustava sestoji iz dveh delov:

Prvi del prinaša osnovna načela. V tem delu je podana politična in socialno-gospodarska vsebina in struktura Federativne ljudske republike Jugoslavije.

V drugem delu je, v skladu s temi osnovnimi načeli, obdelana državna ureditev.

Tako so osnovne značilnosti načrta naše ustave. Dejansko so to istočasno osnovne značilnosti nove Jugoslavije, naše Federativne ljudske republike Jugoslavije, ki se je rodila v dneh težkega boja z inozemskimi fašističnimi osvabljenci in z domačimi izdajalci. Začela se

dejansko, pri socialnem preurejanju naše ljudske republike, z dejstvom, da v naši ljudski republiki odloča tako volja, kakor korist večine ljudstva, to je delovnega ljudstva. In ravno to odpira pred našimi ljudskimi množicami jasno perspektivo svetle bodočnosti. Stare oblike oblasti so bile tudi takrat, kadar so bile po svoji zunanji obliki navidežno demokracijske, običajno take, da so preprečevale možnost ljudske iniciative in kontrole. Oblike naše ljudske oblasti pa same po sebi pomagajo ljudskim množicam, da se dvigajo iz neznanja, iz teme, v katero so jih vrgli stari protiljudski sistemi, pomagajo jim, da razvijajo zavest, da neposredno sodelujejo v oblasti. Poleg tega ustava neposredno obvezuje vse organe državne oblasti, da se pri svojem delu naslanjajo na sodelovanje ljudskih množic v reševanju vseh tekočih nalog, posebno pa jih obvezuje k sodelovanju z ljudskimi organizacijami.

Naša nova Jugoslavija torej s pravico nosi ime ljudske republike. Ljudska je zato, ker v njej prvič v svoji zgodovini zares odloča ljudstvo, to je interes njegove ogromne večine.

gospodarski načrt. To je razumljivo, ker je to izvor bodoče gospodarske izgradnje naše države v korist delovnih množic. Razen tega je jasno, da se privatno kapitalističnega sektorja ne da podvreči podrobneju gospodarskemu načrtu.

6.) Ustava določa važno mesto zadržništvu, toda to nikakor ne pomeni, da lahko gojimo iluzije glede njegove samostojne vloge pri razvoju našega gospodarstva. Take iluzije bi bile škodljive in bi dejansko pripeljale do tega, da bi zadržne prešle pod gospodarski vpliv reakcionarnih sil. Zadržne lahko odigrajo in bodo odigrale svojo zelo pozitivno vlogo samo v povezavi z drž. gospodarskim sektorjem.

7.) Ustava daje državi vrsto obveznosti glede zaščite in pomoči delavcem in sploh osebam v najemniškem delu, prav tako pa tudi glede malih in srednjih kmetov ter delovnih množic sploh.

Vse te značilnosti so odraz pomembnih sprememb v našem gospodarstvu in na komandnih položajih oblasti. Očitno je, da se tu poraja socialistični sektor, ki bo v ognju prakse in v težkih bojih moral dokazati ne samo svoje življenjske sposobnosti, temveč tudi svoje prednosti v korist ljudstva. Tudi v tem se torej odraža ista bistvena sprememba oblasti, o kateri smo prej govorili.

Na ta način je popolnoma zavarovana enakopravnost in normalni razvoj vseh naših narodov, na drugi strani pa enotnost naše zvezne države. Iz teh treh glavnih pridobitev osvobodilnega boja naših narodov, ki so v načrtu ustave ugotovljene na prvem mestu, izvirajo tudi vse ostale odredbe ustave, kakor so n. pr. pravice in dolžnosti državljanov, organizacija državne oblasti, organizacija sodstva, javnega toilstva, Jugoslovanske armade itd.

Na ta način je popolnoma zavarovana enakopravnost in normalni razvoj vseh naših narodov, na drugi strani pa enotnost naše zvezne države.

Iz teh treh glavnih pridobitev osvobodilnega boja naših narodov, ki so v načrtu ustave ugotovljene na prvem mestu, izvirajo tudi vse ostale odredbe ustave, kakor so n. pr. pravice in dolžnosti državljanov, organizacija državne oblasti, organizacija sodstva, javnega toilstva, Jugoslovanske armade itd.

USTAVA NE MORE DATI FORMULACIJ, KI BI OSTALE ZA VEČNE ČASE

Naravno je, da so nekatere formulacije široke in da se zde na prvi pogled premalo precizne. Toda notranje življenje naše države se razvija in pojavilo se bo še mnogo sprememb. Bilo bi torej škodljivo, če bi ustava pri takih vprašanjih postavljala preozke okvire, ki bi mogli kmalu priti v nasprotje z razvojem naše stvarnosti. Popolnoma jasno je, da nobena ustava ne more dati formulacij, ki bi lahko veljale za večne čase. Tudi to je eden razlogov potrebe, da čim širše množice sodelujejo pri obravnavi o vprašanjih načrta ustave in da čim aktivneje proučujejo poglavje za poglavje, člen za členom tega načrta ter pri tem stavljajo svoje predloge. Tako široka vseljudska razprava bo lahko mnogo doprinesla k popolnejši formulaciji naše ustave.

Vsebinski ustave ustrezna formalna, tehnična stran ustave. Naša ustava sestoji iz dveh delov:

Prvi del prinaša osnovna načela. V tem delu je podana politična in socialno-gospodarska vsebina in struktura Federativne ljudske republike Jugoslavije.

V drugem delu je, v skladu s temi osnovnimi načeli, obdelana državna ureditev.

Tako so osnovne značilnosti načrta naše ustave. Dejansko so to istočasno osnovne značilnosti nove Jugoslavije, naše Federativne ljudske republike Jugoslavije, ki se je rodila v dneh težkega boja z inozemskimi fašističnimi osvabljenci in z domačimi izdajalci. Začela se

O čudni razsodbi

Postojnski gostilničar Kogej ima v Matenji vasi svojo hišo, ki trenutno nudi streho petim družinam — pogorelcem, katerim so v uničevalnem besnenju fašisti porušili domove. Pred nedavnim pa je Kogej sklenil, da tudi tam odpre gostinski obrat. Torej bi bilo treba izprazniti hišo, treba bi bilo pometati na zimo pet družin na cesto, zato, da bi lahko Kogej koval večje dobičke. In res; Kogej je stopil na Okrajno sodišče v Postojni in »pri ljudskem sodniku dr. Kaluži«, bivšem postojnskem odvetniku, vložil sodno stanovanjsko odpoved vsem strankam v njegovi hiši v Matenji vasi. Dr. Kaluža je hladnokrvno odpovedal strankam stanovanje in jim določil dan za možnost priziva. Prizadeti so res prišli na določen dan v Postojno, toda opravili niso ničesar, ker ni bilo sodnika. Stranke so bile nato naknadno objavljene; tokrat pa sta prišla samo dva; eden je vložil priziv, drugi pa je kratkoma izjavil, da ne vložil ugovora, da pa tudi ne bo izpraznil stanovanja.

Po določenem roku je postala stvar izvršna in pet družin — pogorcev — je stalo pred tem, da jih vržejo enostavno iz stanovanj na cesto, na burjo, kratkoma, da jim vzamejo streho, da jih prepuste usodi, kakršno so jim določili fašisti, ko so jim požgali domačije.

Takole nam piše dopisnik iz Postojne. Iz teh par vrst je vsakomur jasno, da se najdejo tudi pri nas juristi, ki se s'pnujejo s svojo paragrafsko učenostjo norčevati iz ljudstva.

Da, prav norčevati! Tak postopek pomeni zasmeh vseh naporov našega ljudstva, pomeni zasmeh gladi in trpljenju prav teh, katerim so fašisti požgali domove, pomeni posmeh ljudskim težnjam, izraženim v krvavi osvobodilni borbi ali požrtvovalni obnovi in celo posmeh zaupanju, ki ga je naše ljudstvo izrazilo do nekoga, ko mu je dalo naslov ljudskega sodnika.

Kako si torej predstavlja zaprašeni advokat dr. Kaluža delitev ljudskih pravic? Samo nekdo, ki je daleč od ljudskih množic in je samo njihov slučajni sopotnik, dokler se ne izgubi na bližnjicah svoje prevelike »strokovne učenosti«, slučajni sopotnik v času borbe in ustvarjanja, lahko pojmuje ljudsko sodišče za zaščitnika protiljudskih brezvestnežev. Zakaj drugače bi že po vesti ne mogel dovoliti, da sploh zadobi obliko sodnega akta nesramna in objestna zahteva gostilničarja, s katero hoče vreči na cesto pet družin samo, da bi on imel dve gostilni. Dr. Kaluža je pozabil, ali pa sploh ni nikdar dobro vedel, da ga ljudstvo ni postavilo zato, da bi v pravnih oblikah iskal možnosti za izkoriščanje delovnih množic, ampak prav nasprotno, da si je ljudstvo postavilo svoje ljudske sodnike prav zato, da ga ščitijo pred takimi škodljivci.

Krvi je bilo treba, mnogo krvi, krvi mnogih najboljših sinov naše grude, da smo dosegli to, kar skušajo taki Kaluže omadeževati — ljudsko demokracijo. Upravičen je bil družinski oče, ki se je razsrdil na sodišču v

Postojni približno takole: »Ne, ne bom se pritožil, ker se nimam proti čemu pritoževati. Ali so zato goreli naši domovi, ali so zato padali naši bratje in otroci, da za nas ne bo strehe, ker rabijo tisti, ki so ves čas fašistične okupacije nudili pod svojo streho zatočišče prav njim, ki so nas pobijali in požigali domove, po dve hiši.« Ta vrlji junak je tipičen Cankarjev hlapec Jernej, ki se bori ne samo za svojo, ampak za pravico vseh delovnih ljudi. Razlika pa je v tem, da danes ne sme več ta Jernej od vrat do vrat iskati pravice, ampak, mu jo more dati njegovo ljudsko sodišče.

Zakaj Kaluža ni poročal o tem okrožnemu sodišču, niti okrožnemu javnemu tožilcu, se ne vprašuje samo naš Jernej, se ne vprašuje samo pet prizadetih družin, ampak se vprašujemo vsi, ki nam je primer poznan.

Pet družin: žene, matere, otroci, možje, nekaj deset delavnih rok, ki danes obnavljajo, naj bi postavili na cesto, da bo lahko imel nekdo dve gostilni, kamor bi se prav ti b' domi siromaki hodili gret na zapeček in kot žalostni izgubljeni zvrčali kozarčke žganja. Predbro pozna naše ljudstvo te naklepe protiljudskih izkoriščevalcev. Toda med nami in med njimi je štiriletna osvobodilna borba. Zato ne more biti na ljudskih sodišču mesta za tiste, ki skušajo na kakršnekolikoli način škodovati ljudskim množicam.

Okrožno sodišče je že razveljavilo to čudno razsodbo in prevzelo revizijsko stvar.

Na podlagi naredbe Vojne Uprave J. A. za Julijsko Krajino, Istro, Reko in Slovensko Primorje, št. 4759 z dne 6. decembra 1945 dajemo javnosti sledeče obvestilo:

Opazja se, da krožijo na področju Vojne Uprave J. A. bankovci tuje valute, dasi je znano, da je na tem področju edino plačilno sredstvo Lira (Gospodarske banke in Banca d'Italia). V zvezi s tem

SE PREPOVEDUJE

vsem civilnim in vojnim ustanovam ter privatnikom na področju Vojne Uprave J. A. plačevanje z vsako drugo valuto in sprejemanje iste v plačilo.

Vsak prestopnik te prepovedi bo kaznovan po zakonu.

Poverjenik PNOO
za Slovensko Primorje:
Frane Perovšek l. r.

Tržčani v boju proti kršenju najosnovnejših demokratičnih pravic slovenskega ljudstva

Vest o ukinitvi »Primorskega dnevnika« se je takoj razširila med ljudskimi množicami Trsta in okolice.

Iz vseh rajonov mesta in okolice pošiljajo Slovenci in Italijani pisma Pokrajinskemu narodno osvobodilnemu odboru, v katerih zahtevajo, da PNOO izpolnjuje pri zavezniški vojaški upravi preklje izdanega ukaza o ukinitvi lista. V pisnih pišejo, da je zavezniška vojaška uprava z ukinitvijo »Primorskega dnevnika« vzela vsemu demokratičnemu tržiškemu in ostalemu primorskemu ljudstvu demokratičen organ, ki se je vedno boril za pravice slovenskega in italijanskega prebivalstva. Delavci tržiškega pristanišča so poslali PNOO pismo, v katerem pravijo, da je nedemokratičen ukrep zavezniške vojaške uprave težko prizadel vse pristaniške delavce. Ta ukrep je v nasprotju z vsemi demokratičnimi načeli, še posebno pa z načelom svobode tiska. Tudi v tem pismu je poudarjena zahteva, da se takoj preklic ukinitve »Primorskega dnevnika«, ki edini zastopa pravice primorskih Slovencev.

Tudi Mestni osvobodilni svet za Trst

je v teku dneva dobil več podobnih pism, v katerih Slovenci in Italijani iz Trsta in okolice apelirajo na MNOO, da posreduje pri zavezniški vojaški upravi.

Tržčani so poslali iz raznih okrajev, iz tovarn in podjetij PNOO-ju protestna pisma. V njih zahtevajo, da zavezniška uprava preklic ukrep, s katerim je bil ukinjen »Primorski dnevnik«.

Ljudstvo okraja Sv. Jakob piše sledeče: »PNOO, Trst V znamenju vzajemnosti s slovenskimi tovariši in z vsem slovenskim prebivalstvom Julijske Krajine zahtevamo takojšnje posredovanje pri zavezniških oblasteh za preklic njihovega ukrepa o začasnem ukinitvi slovenskega lista »Primorski dnevnik«. Zahtevamo, da se spoštujejo vse svobode in da se našemu tisku prizna svoboda kritike. Če pa obstoji kak prestopnik, naj se uvede postopek zoper pisca, ne pa zoper slovensko ljudsko glasilo. Zahtevamo, da se demokracija spoštuje ne le z besedami, ampak tudi v dejanjih. V popolni vzajemnosti s slovenskimi brati — prebivalstvom okraja Sv. Jakob, zastopstvo: Krassnig, Cernivaš.«

Ustanovilo se je filmsko podjetje

Pri Poverjeništvu PNOO v Ajdovščini se je te dni ustanovilo osrednje »Filmsko podjetje« za Vzhodno Primorsko.

Kakor je iz odloka o ustanovitvi tega podjetja razvidno, bo to osrednje podjetje samo nabavljalo filme za vsa kino-podjetja Vzhodnoprimskega okrožja in vršilo nadzor nad predvajanjem filmov v posameznih krajih.

Kaj je Primorska pridobila s tem podjetjem?

Z gotovostjo lahko trdimo, da je to velika ljudskovzgojna pridobitev, ki bo globoko posegla v nadaljnji razvoj Primorske. Predvsem je treba tu upoštevati vzgojni moment, ki ga ima film na ljudstvo, posebno še na mladino. In če pomislimo, da z dogodki, ki se razvijajo pred obiskovalcem kino predstave na platnu in godbo, ki je dogodku primerno prirojena, lahko film globoko vpliva na duševno obzorje posameznika, na njegova čustva, to se pravi, da lahko usodno poseže v njegovo življenje. Če se tega zavedamo, potem bomo šele spoznali velik pomen te nove ustanove, potem bomo spoznali, da je to močno orodje za očuvanje in utrjevanje naše ljudske oblasti, vseh naših pridobitev zadnje vojne. Grešili bi pred narodo in naš boj za dokončno uničenje fašizma bi bil nedosleden in pomanjkljiv, če bi šli kar nezainteresirani mimo tega važnega vzgojnega faktorja ali če bi gledali vse skupaj samo s stališča donosnosti podjetja. Vedeti

moramo, da imajo vsi filmi fašistične nemške in italijanske ter mnogih drugih produkcij tendenco, pokazati v napačni luči življenje najbolj naprednih držav na svetu, obenem pa poveličevati najbolj nazadnjaško in protiljudsko stremljenje nekaterih moči in struj, med katerimi predstavlja fašizem eno najgrših.

Za take filme torej ni prostora pri nas.

Puščati kinopodjetja in nekontrolirano predvajanje filmov v rokah politično nezrelih ali nezainteresiranih ljudi, ali pa v rokah prejšnjih spekulantov, bi pomenilo prepuščati vzgojo širokih ljudskih množic tistim, proti katerim smo se štiri leta borili, in bi bila zastoj vsa ta zborovanja, predavanja in druge prireditve.

Film naj bo učitelj, voditelj naroda, ne pa sredstvo za zbiranje denarja pri posameznih podjetjih.

VOJKOV SKLAD

je znašal dne 13. dec. 1945 47.576 lir
2523 din
Iniciativni odbor Postojna 14.624 lir
in 620 din. Iniciativni odbor Hrpelje-Kozina 9506 lir. Ajdovščina 1720 lir. Tečajniki upravnopolitične šole iz Sempas 819 lir.

Tiskovni sklad do sedaj 30.033 lir
92 din

Tiskovni sklad 15. dec. 1945:
Ajdovščina 541 lir
Idrija 80 "

Skupaj 620 lir
92 din

Takega duhovnika ne maramo ki ni za ljudstvo

Če naši možje niso vredni njegovega blagoslova, potem tudi on ni vreden, da ga hrani domovina, za katero so padli naši možje

Pred kratkim je ljudstvo iz Žage in Serpenice plačalo mašo za vse pokojne, ki so pomrli v nacifašističnih morilnih taboriščih. Obredno krsto so prekrili s slovensko trobojnico: to pa ni ngajalo srpeničkemu župniku. Kratkoma ni hotel blagosloviti obredne krste, ker je bila na njej rdeča zvezda. Žene so mu jele dopovedovati, da so njihovi možje in sinovi padli za ta simbol svobode, toda vse to ni nič pomagalo, tako da so končno upravičeno ogorčene žene dejale: »Pa vseeno, saj jih domovina, za katero so dali svoja življenja blagoslovila.«

Ko pa je drugi dan prišel omenjeni duhovnik na Žago, so ga vaščani enostavno nagnali in kričali za njim, ko je bežal iz vasi: »Takega duhovnika ne maramo, ki ni za ljudstvo«. Pa tudi pri beri mu je odklenkalo; žene pravijo: »Če naši možje niso vredni njegovega blagoslova, potem tudi on ni vreden plodov našega dela, truda in znoja, potem tudi on ni vreden, da ga hrani domovina, za katero so padli naši možje.«

Tako sodi naše ljudstvo vse tiste, ki bi radi pod vsemogočnimi krinkami iztrgali našemu ljudstvu ponosno

zavest, da si samo oblikuje in ustvarja novo bodočnost, ki jo je možno ustvariti samo z neizprosno borbo proti fašizmu in reakcionarjem v znamenju simbola svobode — rdeče zvezde. Morda bo gospod župnik spet rekel, da se ne meša v politiko, da bi pomenilo blagosloviti sarkofag ljudskih borcev vmešavanje v politiko. Domačini iz tistih vasi pa mislijo, da je prav ta gospod župnik odklonil blagoslov krste ljudskih junakov, ker bi se morda ob tem spomnil, da je napravil prav isto znamenje križa nad fašističnimi morilci in nacističnimi SSovci, preden so šli na morilne pohode na naši zemlji. Prav tako so tudi žene iz Serpenic in Žage takoj uvidele, da danes ne more predstavljati verskega pastirja na vasi nekdo, ki nima človeške morale. Ta duhovnik bo verjetno marsikaj odklonil, ker predstavlja žalostni ostanek brezvestne reakcionarne duhovščine na naši zemlji, ki se boji, da ne bodo razjarjeni verniki lepega dne rekli: Dovolj je izdaj in zločinov! V cerkev hočemo župnika, na prižnico hočemo dušnega pastirja, izdajalce pa hočemo pred ljudsko sodišče!

Fašist Krašnar bo prejel zaslužen kazen

V sredo 19. decembra bo v Šempasu javna sodna razprava proti fašistoma Krašnarju Francu in Merviču Vincencu

Okrožno ljudsko sodišče v Postojni je razpisalo za dne 19. t. m. ob 9.30 uri dopoldne v Šempasu, kazensko razpravo zoper vojna zločince Krašna Franca in Merviča Vincenca zaradi raznih zločinov, ki sta jih ta dva izvršila zoper lastno ljudstvo. Končno bodo dobili prebivalci Šempasa in bližnjih vasi zadoščenje, končno bo sedel na zatožno klop občinski sluga, fašist Krašnar, ki je s pomočjo Merviča Vincenca »rekrutiral« nasilno domačine v fašistično stranko.

Samo skromen pogled v obtožnico že kaže, da ne bo stal 19. t. m. pred ljudskimi sodniki navaden črnosrajčnik, ampak prebrisan vojni zločinec, ki je že leta prej računal, da bo nekoč moral dati odgovor za svoje zločine. Že v »Batalioni speciali«, kamor so ga pogнали njegovi fašistični gospodarji, prav zato, ker se je pokazal genialnega v vohunjenju in izdajanju domačinov, kar je dokazal z nešteti ovadbami in prijavi na goriški kvesturi, je koval načrte, kako se bo zagovarjal, če bo slučajno fašizem propadel. Zato bo stal pred sodniki ta dan človek, ki je »napravil morje dobrega« za sovaščane, ki je nekatere

»samo zato ovajal«, da ne bi nastradala vsa vas, ki je »silil sovaščane« k fašističnemu pozdravu samo zato, da ne bi politični tajnik dal požgati vasi itd., itd. Prav take romane je pričakovati od njega, kakor jih je tvezil tržiški župan Pagnini na sodni burki v Trstu. Toda Krašnar bo stal pred ljudskimi sodniki.

Kako pretkana je bila ta prodana duša, nam prikazuje sledeči dogodek: v Šempasu so fašisti zasadili v čast Arnaldu Mussoliniju neko drevesce. Jasno je, da zavedan vaščanom to ni šlo v račun in so ga že v prvi noči zlomili. Blaga duša Krašnar pa je spet samo zato, da ne bi fašisti požgali cele vasi, ukradel nekemu sovaščanu čevlje in v njih šel od hiše omenjenega do drevesca in nazaj tako, da je ves sum padel na dotičnega vaščana. Naslednjega dne so fašisti osumljenca prijeli in ker mu je bilo takorekoč »dokazano«, da je on polomil simbol fašizma v Šempasu, so ga odgnali.

Približno takele odlomke bomo 19. t. m. slišali v Šempasu, kjer bo ljudstvo dokončno izreklo svojo sodbo nad človekom, pred katerim se skozi dolgo dobo let trepetalo.

Poslanci ljudske skupščine v Jugoslaviji glasujejo.

Naša ljudska univerza

Dne 8. t. m. se je, v okviru Ljudske univerze v Ajdovščini, vršila proslava 145letnice rojstva največjega slovenskega pesnika dr. Franceta Prešerna. Predaval je o Prešernu tov. Premrov Dragan, čigar govor pri nasamo v kratkem izvešču:

»Namen predavanja je, prikazati Prešerna kot velikega človeka, velikega Slovenca, velikega narodnega in ljudskega pesnika, velikega trpina, kot žrtve lastne poštenosti in pravičnosti, kot edinstveni pojav in kot obroka svoje dobe. Namen predavanja je tudi pokazati, kako mrščajstvo ter mrščajski vseh dob skušajo ubijati svobodno misel in napredno stremljenje. In prav zato danes slavimo Prešerna, ker je v svojih pesmih najlepše in najosreje izra-

zil napredno misel, ki danes po slo letih zmaga in stopa v življenje. Ne slavimo ga, ker je pisal lepo slovensko in ne, ker so mu tekli lepi, gladki verzi. Ne slavimo njegove fantazije in čustvenosti, erotike same po sebi, ampak slavimo njegovo trdo delo, poštenost in borbenost, slavimo ga kot začetnika gibanja, iz katerega se je v razvoju dogodkov razvila naša svobodoljubnost in borbenost. Slavimo Prešerna zato, ker se veselimo njegove zmage po 100 letih, ker imamo zadoščenje, da njegovo delo, trpljenje in njegove žrtve niso bile zaman, slavimo ga, ker je njegova zmaga naša zmaga, ker je s svojo žrtvijo skrajšal pot trpljenja vsemu našemu narodu in nam z njim, slavimo ga zato, ker ni nikdar rekel, da je še

prezgodaj, da je škoda žrtve in ker je zato aktivist in propagandist slovenskega, slovanstva in človečanstva, pred 100 leti.

Prešeren je zato največji slovenski pesnik. Ni meteor, ki razsvetli temo in v njej ugasne, ampak je sin slovenskega naroda, iz ljudstva zrasel in za njega živel. Ni pisal slučajno, ampak po nalogu svoje občutljive vesti, katero mu je budila ljudska revščina, katero so mu budile krivice storjene narodu. Pisal je iz ogorčenja do tistih, ki si, z umazano preračunavostjo, z slarabo vere v boga in ljubezni do domovine in pravice, pridobivajo bogastva. Zato Prešeren ni meteor, ampak glasnik in besednik, ki je moral priti, ker ga je čas klical in neusmiljeno zahteval. Brezobzirno mu je potisnil pero v roko in Prešeren se je te usodne svoje naloge zavedal.

ŠOLA ZA AKTIVISTE

Slovansko-italijanske antifašistične zveze - Osvobodilne fronte

Naši sindikati

Postavljena je bila zahteva, da se invalidnim borcem, kateri so dali svoje moči in zdravje za doseg zmag v borbi proti fašizmu, nudi brezplačna zdravniška pomoč za ves čas njihove delavne sposobnosti. Kakor tudi brezplačno izobrazbo in jih tako ponovno pritegne v gospodarsko življenje, onim pa, kateri so popolnoma nesposobni za vsako delo, naj se da dosmrtna podpora, kakor tudi podpora njihovim družinam.

Konferenca je postavila tudi zahtevo, da se uvede 40 delovnih ur na teden, ne da bi se zaradi tega zmanjšale plače ter se vsakemu delavcu zagotovi letno najmanj 14 dni plačnega dopusta. Ta sklep tudi zahteva, da se v vseh državnih ustanovah uvede enotno in splošno zavarovanje za primer brezposelnosti, bolezni, onemoglosti, nezgode in starosti. Prav tako naj se uvede za vse delavce brezplačna zdravniška pomoč. V ta namen je konferenca postavila zahteve, da vlade pristopijo k delu za zgraditev zdravilišč in počitniških domov, kateri morajo biti brezplačno na razpolago delavcem.

Dalje konferenca zahteva, da morajo vse vlade prevzeti skrb za blagostanje otrok, za kar naj uvedejo družinske doklade, zgradijo otroške vrte, jasli, druge ustanove za skrb in vzgojo otrok. Sindikalne organizacije morajo sodelovati v upravi in kontroli v vseh ustanovah socialnega zavarovanja in javnega skrbstva.

Svetovna sindikalna konferenca je smatrala, da je potrebno napraviti konec sistemov kolonij, odvisnih in podjarmljenih narodov. Tem deželam se mora omogočiti ustvaritev svobodnih delavskih sindikatov ter ustvaritev takega reda, kateri bo omogočal tem narodom svobodo in neodvisnost.

Kot eden najvažnejših sklepov, ki ugotavlja, da bodo postavljene zahteve izvojevane, je bil sklep, da se ustvari svetovna sindikalna internacionala, katera bo v stanju obvarovati demokratske pridobitve, ki so jih izvojevali svobodoljubni narodi v krvavi borbi s fašizmom. V ta namen je bil izbran na konferenci poseben odbor, kateri je sestavljen iz predstavnikov vseh držav, zastopanih na konferenci. V širšem odboru je 44 članov, v delovnem odboru pa 13 članov. V odbor je prišel tudi predstavnik Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščencev Jugoslavije, tov. Djure Salaj. Temu odboru je bila naložena dolžnost, da pri zavezniki vladah uveljavi sprejete sklepe glede sodelovanja in sodelovanja pri mirovnih pogajanjih in pri izgradnji miru ter da organizira svetovni sindikalni kongres in pripravi pravila Enotne svetovne internacionalne sindikalne federacije. S tem bo ustvarjena mogočna organizacija, s katero bodo imeli delavci in nameščenci sveta odločni vpliv na zgraditev in utrditev povojnega miru. V tem je ogromni pomen Londonske sindikalne konference. V tem se odraža zgodovinska vloga delavskega razreda s sovjetskimi sindikati na čelu.

Delavsko sindikalno gibanje v predaprilski Jugoslaviji

Poležaj ob nastopu predaprilske Jugoslavije

Pred razpadom avstro-ogrske monarhije se je delavsko sindikalno in politično gibanje v posameznih jugoslovanskih pokrajinah razvijalo pod različnimi okoliščinami. Socialno demokratske stranke in sindikalne organizacije so bile deloma vključene v delavsko gibanje Avstrije, deloma Madžarske odnosno Srbije. Črna gora in Makedonija do leta 1918 nista imeli niti social-demokratske stranke, niti sindikalnih organizacij, razen Velesa, kjer so bili sindikalno organizirani železničarji. V Sloveniji so bili tudi tzv. krščanski sindikati, t. j. Jugoslovanska strokovna zveza, katera je bila vključena v krščansko sindikalno internacionalo v Utrechtu. Ta organizacija je imela 13 strokovnih zvez. Poleg te organizacije je bila še Narodna strokovna zveza, ki je bila ustanovljena v Trstu. To organizacijo je ustanovila reakcija z namenom, da ruši nastajajoče delavsko gibanje. Znana je njena vloga za časa železničarske stavke, ko je ta organizacija pod vodstvom svojega funkcionarja

Ruparja skočila železničarjem v hrbet in zlomila stavko. Zaradi take vloge so jih imenovali »krumirje«, t. j. stavkokaze.

1. decembra 1918 je bila ustanovljena Jugoslavija. V tem času je vladala velika politična in gospodarska kriza. V letu 1919 je delavstvo kot v drugih državah tudi pri nas odločno poseglo v boj proti anti-ljudskim silam. Ta boj pa je slabila politična in sindikalna razcepljenost. V socialno demokratičnih strankah sta bili dve struji: ena, ki je odločno zasto-

Maks Krmelj:

Pot v novo združništvo

(Nadaljevanje)

KAJ JE ZADRUGA

Gospodarska zadruga je združba nedoločene števila članov-zadružnikov s spremenljivim številom poslovnih deležev, ki se je vsak član udeležuje neposredno, in ki ima namen, da pospešuje gospodarstvo članov s skupnim opravljanjem poslov po načelu vzajemne pomoči.

Bistvene poteze zadruge so torej:

1. Nedoločeno število članov in spremenljivo število poslovnih deležev.
2. Neposredna udeležba članov pri delu zadruge.
3. Namen je vzajemna pomoč članov.

Zadruga lahko zmeraj sprejema nove člane in iz nje je izstop zmeraj dovoljen. Zadruga zaradi tega ne prestane in tudi ni treba odjav in prijav uradom, če ne gre za člane upravnega odbora.

Zadruga ima namen, da združi gospodarsko šibkejšo sloje in s skupnim izvrševanjem določenih poslov izboljša življenjske pogoje svojih članov.

To je mogoče predvsem na ta način:

1. Da zadruga izboljša in poveča produkcijo in zniža produkcijske stroške, ker ima možnost smotrnejše rabe blaga in strojev.
2. da izloči posrednike in izkorističevalce. Zadruga sama kupi blago neposredno pri proizvajalcu in proda pridelke in izdelke zadružnikov brez posrednikov drugim zadružnikom ali drugim zadrugam.

Zadruga je tista gospodarska organizacija, ki v njo spada vse delavno ljudstvo, kmetje pa še posebej. Ti si bodo res izboljšali svoje kmečko gospodarstvo in življenje samo, če bodo razumeli to, da posameznik ne pomeni danes ničesar, da pa kot organizirana celota lahko zmoredno in dosežemo vse. Kmetom bo danes možno gospodarstveno napredovati le, če se bodo organizirali v zadrugah, s pomočjo katerih bodo uravnavali svoje gospodarstvo po najbolj naprednih načinih, n. pr. obdelovali zemljo s stroji, skupno nabavljali živila, gnojila in druge potrebščine in preko drug nastopali s svojimi pridelki na trgu. Ne sme se več zgoditi, da bi barantali s kmetijskimi pridelki mešetarji, temveč morajo kmetje sami poskrbeti, da bodo svoje pridelke ugodno prodali. Dobiček, ki ga je imel do sedaj zasebni trgovec pri prodaji na račun malega človeka, se bo odesel zbiral v zadrugi, od koder se bo zopet vračal malemu človeku. Prav tako bo s skupno zadrugo prodajo prišel dobiček, ki je do sedaj pri prodaji kmetijskih pridelkov polnil žepe kupčevalcev, preko zadruge malemu človeku. Zadruga bo namreč te pridelke vnovčevala ali zamenjavala za drugo blago z drugimi zadrugami.

Kmetje, delavci in drugi poklici, ki se združujejo v zadruge, se v takih močnih zadružnih organizacijah gospodarsko izobražujejo, krepijo in uspešno borijo proti izkoriščanju po oduševljenih trgovcih in brezdelnih mešetarjih, ki jih je v bivši Jugoslaviji kar mrgolelo in ki so vsi kot sleparji hoteli živeti lepo brez dela na račun kmeta in delavca.

OF je v teku narodno osvobodilne borbe politično prekovala slovensko ljudstvo, da si je po tisoč tri sto letih zatiranja samó ustvarilo svojo politično oblast in vojaško silo ter za stalno odstranilo jarem politike, raztrgalo suženjske okove in postalo tako res svobodno v okviru federativne Titove

pa razredno borbo in ki je bila pod vplivom oktobrske revolucije, druga, ki je bila za sodelovanje z reakcijo in pod vplivom II. internacionale.

V začetku leta 1918 so se vršila pogajanja za zedinjenje socialno demokratičnih strank in sindikatov, toda brez izdajalskih oportunističnih elementov, ki so vstopili v začasni reakcionarni parlament in začasno vlado. Kongres zedinjenja se je vršil na Veliko noč leta 1919 v Beogradu. Dan pred kongresom se je vršil kongres sindikalnega zedinjenja vseh razrednih sindikatov pod vodstvom Centralnega delavskega sveta Jugo-

Jugoslavije. Sedaj se mora prav tako preoblikovati tudi v gospodarskem pogledu. Tudi gospodarstvo moramo prevzeti v svoje lastne roke, če hočemo, da bomo res za trajno utrdili in zagotovili vse svoje trdo priborjene pravice.

Kakor je slovenski narod obračunal z vsemi starimi protinardnimi političnimi in vojaškimi izdajalci in z vsemi tistimi, ki so med osvobodilno borbo rovarili proti njemu, prav tako moramo pustiti sedaj ob strani tudi vse tiste gospodarske špekulante, ki so v bivši Jugoslaviji zatirali in izžemali delavno ljudstvo, med vojno se pa potuhili, bolj ali manj naskrivaj delali dobre kupčije z okupatorji, stali, ko smo se mi borili, ob strani in čakali, da pride čas, ko bodo po njihovem mnenju zopet potrebni ljudstvu. Sedaj bodo zopet poskušali s svojim starim načinom zatiranja naskočiti tiste, ki so že do sedaj pod njimi najhujše trpeli in ki so za osvoboditev domovine utrpeli največje žrtve. Taki ljudje, ki so ves čas borbe stali neke ob strani in na tihem špekulirali, niso naši prijatelji! Ker niso bili v borbi, se tudi niso duševno prekalili. Ostali so ljudje starih misli, sta-

slavije, ki je vodil vse borbe delavstva v letih 1919—1920. Padanje vrednosti denarja tekmo l. 1919 je neprestano slabilo uspehe delavske borbe in povzročalo nove stavke. Komaj si je delavstvo priborilo povišanje plač, že je moralo iti v borbo za novo povišanje, tako hitro je naraščala draginja. Delavstvo je bilo vse leto v borbi in si je zelo izboljšalo delovne pogoje. Izvojevalo si je osemurni delovnik, priznanje delavskih organizacij, kolektivne pogodbe, pravico praznovanja 1. maja. Železničarji so si celo izvojevali pravico kontrole nad dohodki državnih železnic. V ta na-

rega kova in bodo tudi v bodoče hoteli delati po starem, kakor pač znajo, seveda če jim bo ljudstvo pustilo.

Kaj so zadružna pravila?

Zadružna pravila so pogodba, ki se z njo zadružniki zavežejo, da bodo skupno delali v zadrugi bodisi z delom in, če bo potrebno, tudi z denarjem. Zato mora vsakdo, ki stopi v zadrugo, dobiti na vpogled zadružna pravila in pristati na obveznosti, ki jih ta pravila določajo. Iz zadruge ne more stopiti prej, dokler teh obveznosti ne poravnava, pa bodi, da so nastale že pred njegovim pristopom ali pa v času njegovega dela v zadrugi.

Deleži. Delež je po pravilih določena vsota denarja, ki jo mora vsak član ob vstopu v zadrugo plačati z drugimi za osnovni zadružni kapital. Deleži omogočijo zadrugi poslovanje, ki bo toliko lažje, kolikor večji bodo deleži zadružnikov. Zadruga bo pri večjih deležih oziroma večjem osnovnem kapitalu večja in samostojnejša.

Zaradi tega je umestno, da se zadružniki na skupščini po možnosti odločijo za čim večje deleže. Tisti pa, ki imajo denarna sredstva, naj vplačajo večje število deležev. Tudi za jamstvo zadruge naj se dogovorijo ne samo za enkratno, ampak za vsaj deset ali večkratno jamstvo.

(Nadaljevanje sledi.)

OD TEDNA DO TEDNA

Če motrimo politične dogodke preteklega tedna v mednarodnem merilu, tedaj moramo še enkrat poudariti, da je čisto naraven in logičen razvoj v demokratičnih državah privedel reakcijo do umika, odnosno do novih poskusov, ki pa so žalostni poskusi nemočne, zbegane reakcionarne klike, ki se lovi za trenutnimi uspehi. Ti poskusi nikakor ne bodo zavirali odločnega poleta svobodoljubnih narodov na poti napredka, kajti oni se dobro zavedajo, da gradijo nekaj trdnjega, nekaj trajnega, zato gradijo z drugo perspektivo in drugače kot so gradili svojo stavbo nemški fašisti, ki je slonela na krvi, na koncentracijskih taboriščih, na sili in ki je morala za svoj obstoj imeti plačane krvnike Gestapovce in SS-ovce.

Videli smo, da je vsa ta nemška silna moč, vsa nemška »vojna mašina« propadla, propadla prav za to, ker ni imela zdravih temeljev, ker tako velike in težke preizkušnje, kot je bila ta sedanja vojna ne prenese nasilno skovana enotnost ljudskih množic, temveč le enotnost tistih narodov, ki so se v največji demokraciji združili v skupni boj proti skupnemu sovražniku. Tako enotnost pa predstavljajo narodi SZ, združeni v veliki, bratski družini enakopravnih narodov.

Zato se danes svobodoljubni narodi, ko si na razvalinah propadlega starega reda postavljajo temelje za novo življenje, ozirajo na vzhod, v deželo resnično demokratičnih načel, enotnosti in tesnega prijateljstva med narodi, v Sovjetsko zvezo, kjer je pred devetimi leti sprejeta »Stalinova ustava« pospešila gospodarski, socialni in kulturni polet Sovjetske zveze in tako ustvarila vse pogoje za zmago nad pobesnelimi fašističnimi napadalci. Prav zato je sovjetska demokracija ideal vsem naprednim narodom, ki si prizadevajo ustvariti trden mir in varnost po tako strahotnih izkušnjah druge svetovne vojne.

Osnutek nove ustave

Federativne ljudske republike Jugoslavije jasno osvetljuje prizadevanje

narodov Jugoslavije, da bi si zgradili lepšo, svobodnejšo domovino, ki bo obenem tudi ogromen prispevek k utrditvi svetovnega miru in bratstva med svobodoljubnimi narodi. Nekaj povsem novega, kar pa je posebno značilno in pomembno za novo ustavo in resnično ljudskost republike Jugoslavije, je dejstvo, da so najširše ljudske množice poklicane, da diskutirajo o ustavi, da dajo še nove predloge, ki bi ustavo izpopolnili in ji dali pečat resnične ljudske ustave. To se pravi, narodi Jugoslavije bodo sami sklepi o tem, kako bo urejeno življenje v državi. To že lahko imenujemo višjo obliko demokracije, kakršnih je še malo na svetu. Nova Jugoslovanska ustava, kakor predvideva osnutek, ne bo kakšen program ali demokracija, pred katero so narodi Jugoslavije postavljeni kot predgotovo dejstvo, nova ustava bo samo potrditev tega, kar so si narodi v teku narodno osvobodilnega boja že priborili.

Ta ustava oziroma ta nova višja oblika demokracije pa bo lahko za zgled ostalim narodom, ki stremijo po napredku in bo lahko bistveno pripomogla k mirnemu sožitju balkanskih narodov, ki hočejo v miru živeti in se razvijati.

Ta mirni razvoj pa motijo svetovni reakcionarji, ki podpirajo teroristične organizacije monarhofašistov v Grčiji. Nova Sofolisova vlada pa je premalo odločna, da bi ostro nastopila proti razdiralnim silam v notranjosti države. Tajnik Komunistične partije Zahriadis je napisal v listu »Rizospostis« med drugim tudi to-le: »Vlada mora izbirati

med ljudstvo in reakcijo;

vsak poskus najti srednjo pot, jo bo pripeljal v slepo ulico.« Enako stališče zavzema tudi delegacija narodno osvobodilnega gibanja EAM-a, ki se sedaj mudi v Londonu, da obvesti svetovno javnost o stanju v Grčiji. EAM pa ugotavlja dalje: »Zaradi regentovega pritiska in zaradi vpliva

men je bila postavljena komisija iz uradnikov ministrstva za promet in predstavnikov delavskih sindikatov, katera je vsake tri mesece pregledala plače in ugotovila, če odgovarjajo vrednosti denarja.

Vsi razredni sindikati so šteli okrog 300 tisoč članov in je bilo to gibanje zelo močno. Samo sekcija železničarjev je štela preko 50.000 članov. Razredni sindikati so bili osnovani na industrijski osnovi, to je, v enem podjetju ena strokovna zveza. Social-demokratični sindikati, ki so bili pod vplivom avstro-marksistov, so bili samo v Sloveniji močni. Drugod so bili ti sindikati skoraj brezpomembni. V Hrvaški so imeli social-demokratični sindikati (Obči radniški Savez — ODS) 56.000 članov. Ker je njihovo vodstvo vodilo politiko popuščanja proti reakciji in jo celo politično podpiralo v začasnem parlamentu in v vladi, so začeli hitro razpadati. Samo od januarja do aprila 1919 so ti sindikati padli za 52.000 članov, to je na 3000. Nasprotno so pa razredni sindikati narasli na 60.000 članov.

Razredni sindikati so bili najtesneje povezani s Komunistično partijo. Obe organizaciji, politična in sindikalna, sta po potrebi nastopali skupno. Sindikalni kongres je vedno izvolil dva delegata v vodstvo Partije. Partija pa obratno. Za skupna vprašanja so imeli sindikati in Partija skupne seje. To načelo enotne povezanosti med Partijo in sindikati je bilo sprejeto tudi v pravilnik sindikatov (CDSJ).

Kako močan vpliv so imeli razredni sindikati na delavstvo in kako visoko politično zavest in internacionalno solidarnost je čutil jugoslovanski proletarijat, se da soditi po splošni stavki, ko so stavkala vsa podjetja, pošta in promet v znak solidarnosti z madžarskim delavstvom in v protest proti reakciji, ki je dušila madžarsko revolucijo. Zavednost proletariata se je tu pokazala skoraj stotodnostno.

(Nadaljevanje sledi.)

nekaterih krogov v tujini se Sofulis pogaja z nekimi temnimi elementi z namenom, da bi razširil vladu z desničarji. To bo uničilo ves dosednji napredek in zaprlo pot v demokracijo.

Tudi albanski ministrski predsednik generalni polkovnik Enver Hodža je na tiskovni konferenci za tuje častnike kritiziral ravnanje grških oblasti z albansko narodno manjšino v mejah Grčije. Nasprotno pa izraža veliko hvaležnost narodom SZ in Jugoslavije, ki so jim pomagali v najhujših časih. Jugoslavija je bila prva, ki je priznala mlado, demokratično Albanijo. Zato so naši odnosi z Jugoslavijo prijateljski in tako prijateljstvo lahko samo koristi splošnemu miru na Balkanu. Ministrski predsednik Enver Hodža izraža željo, da bi tudi drugje vladalo tako prijateljstvo, kakršno veže naši dve neodvisni državi.

Tako prijateljstvo prihaja do izraza tudi med

Bolgarijo Domovinske fronte in Jugoslavijo,

ki z veseljem zasleduje hiter razvoj mlade ljudske demokratične miselnosti v bratski Jugoslaviji in si jo jemlje za vzgled. »RA in Titovi vojski gre hvala, da nam je uspelo, čeprav z zamudo, odstraniti fašistično oblast«, je govoril veliki Dimitrov. Dejal je tudi, da je hiter razvoj v Jugoslaviji ustvaril pogoje, da jim je pripravil pot za dokončno odstranitev monarhije in dinastije tudi v Bolgariji.

»Menimo, da smo našim jugoslovanskim bratom na dolgo za vse te dragocene usluge. Deloma smo se jim že oddolžili z našim sodelovanjem v boju za njihovo končno osvoboditev. S tem smo oprali sramotni madež s katerim so nas zaznamovali naši bivši fašistični voditelji.«

Te besede vodilnega bolgarskega rodoljuba odstranjujejo vse ostanke sporov med dvema državama in tako pripravljajo tla za bratsko zvezo balkanskih narodov.

Ukinjen je »Primorski dnevnik«

Dne 6. decembra je zaveznika vojaška uprava v Trstu izdala ukrep, s katerim je za nedoločeno dobo ukinjeno izdajanje »Primorskega dnevnika«.

Ljudje se vprašujejo, kaj se je ta naš edini slovenski dnevnik na Primorskem tako silno pregrešil? Ali je morda pisal kaj sramotilnega o borbi naprednih množic Velike Britanije. Nič takega, pač pa je dne 24. novembra 1945 pod naslovom »Zgodba se nadaljuje«, priobčil članek, ki ostro kritizira šolsko upravo v Trstu, imenovano od poročnika Simonija. Ne gre torej za napad na demokratične sile, temveč nič manj in nič več za nekega poročnika Simonija in sicer za napake, ki jih ta poročnik dela.

Doslej smo bili navajeni misliti, da v demokracijah vsega sveta, daje odgovor tisti, ki je pogrešil in ne tisti, ki je pogreško ugotovil in pokazal, kako je mogoče to pogreško popraviti oziroma odpraviti. Kakor kaže, temu ni tako; saj je moral zato, ker je razkril napako poročnika Simonija, obmolkniti Primorski dnevnik, edini slovenski dnevnik na Primorskem.

Ce hočemo pravilno razumeti to ukinitve, moramo vedeti, da je Primorski dnevnik naslednik Partizanskega dnevnika, ki je bil zvest spremljevalec našega ljudstva v borbi proti fašizmu in izdajalcem. Ukinjen je torej naslednik tistega Partizanskega dnevnika, ki je slavil zmage demokratičnih sil takrat, ko so zavezniški vojniki in oficirji ter partizanski borci še padali pod krogami fašistov in tudi slovenskih domobrancev, katerih zvesti član je bil in je še tudi neki Baraga. Ukinjen je naslednik tistega Partizanskega dnevnika, ki je kot glasilo OF dajal pobudo za borbo ob strani demokratičnih sil v času, ko je Hitler še rjoveče pozival Nemce in Italijane in vse svoje hlapce z domobranci in Barago vred, da je treba Anglijo zradirati. Zdej pa, ker je Baraga izdajalec, sovražnik svobodne Slovenije in Jugoslavije in ker je Primorski dnevnik ugotovil, da poročnik Simonij postavlja v slovensko šolsko upravo v Trstu izdajalca in še večerajšnjega sovražnika zaveznikov samih, — mora Primorski dnevnik utihniti. Tako! Izdajalec ni več, zločinec ni več. So morda v zaporih? Ne! Tam sedijo partizani in aktivisti OF odnose SIAU. Izdajalci sedijo v službah po Trstu.

Sicer nas to ne preseneča več, odkar poznamo odlok št. 11 ter njegove posledice v Sežani in drugod, odkar smo spoznali, da smatrajo reakcionarji v Trstu, da je edino primerno Miklavževu dantlo Primorskim Slovincem ukinitve Primorskega dnevnika, presenetilo bi pa to prave demokratične angleške množice. Tako skušajo reakcionarji ponovno oslepiti boreče se primorske množice na ta način, da so jim vzeli možnost napisati svoje hotenje in zahteve. La voce libera še vedno izhaja. Ali je morda ukinjen Primorski dnevnik, da lahko razni fašistični revolverski listi nekontrolirano lažejo in blatijo tiste, ki so se borili za pravo demokracijo? Čudno! Ali je svoboda tiska rezervirana za fašiste in domobrance?

Gotovo ni to v redu. Med tem, ko v Nürnbergu sodijo vojne zločince, ne sme napisati Primorski dnevnik niti besedice o tem, da je v Trstu fašist, belogardist Baraga v šolski upravi. Sicer je bil Baraga res le ponizni hlapec velikih vojnih zločincev, toda imel je fuherske ambicije in samo svoji nesposobnosti se mora zahvaliti, da ni dosegel fuherske časti, po kateri je koprnelo njegovo drobno domobrantsko srce. Ni sicer dosegel te časti, da bi z velikimi zločinci sedel enak med enakimi na zatožni klopi v Nürnbergu, lahko pa si šteje v čast, da je gotovim reakcionarjem uspelo spletkariti v toliko, da je tako rekoč zaradi njega ukinjen Primorski dnevnik, ker je ta dnevnik trdil, da je Baraga Baraga in da torej ni v čast poročniku Simoniju, ker bi moral Baraga danes sedeti na zatožni klopi, ne v Nürnbergu, vsekakor pa v Trstu. Mnenja smo, da prav tako kakor spada Baraga v šolsko upravo Slovenskega Primorja, najmanj tako bi spadal Goebels v prosvetno ali propagandno ministrstvo Velike Britanije. Saj končno, če premislimo, se je Goebels vendar boril proti Angliji in zaveznikom sploh tako rekoč do zadnjega Nemca. In pa zakaj se privilegira ravno Barago?

Zato, ker skušajo tu razni reakcionarji priti na dan in zneski skupno fašistično gnezdo. Če ne bi bilo demokratičnih množic, če ne bi bile

slednje tako budne, bi brez nadaljnega reakcionarji nagrmadili vse figure, ki so se kolikor toliko obnesle kot fašisti ali vsaj domači izdajalci. Ob takem primeru bi celo sam Rupnik prišel v Trst, ne pred sodišče, ampak bi znova menjal svojo uniformo, česar je on že tako ali tako navajen.

Dejstvo pa je tukaj, da je »Primorski dnevnik« ukinjen in da smatrajo napredne množice to že za odkrit napad reakcionarnih sil na nje. Reakcionarjem in fašistom, ki hočejo vedriti in oblačiti po Trstu, ni bilo dovolj, da je izšla odredba štev. 11, oni jo hočejo dosledno speljati, dosledno hočejo oropati naše množice vseh pridobitev osvobodilne borbe. V kruti zasmeh pa uprizorjajo še manifestacije in sodne burke ter so sedaj končno uspeli onemogočiti resnici na dan.

Naše množice so upravičeno ogorčene nad takimi provokacijami in njihovi protesti niso zgolj protesti, ampak silen odraz nejevolje, ki jo je uspelo reakcionarjem ustvariti med množicami v Trstu.

Danes Tržačani zato še odločneje zahtevajo: Proč z reakcijo! Proč s fašisti! Mi hočemo ljudsko oblast, mi hočemo organe naše ljudske oblasti, mi hočemo vse demokratične pridobitve, katere smo si tekom borbe priborili, in med temi je tudi naš svoboden, demokratičen tisk!

Konferenca srednješolske mladine v Postojni

Dne 11. decembra 1945 se je zbrala mladina gimnazije v Postojni na svoji prvi konferenci, da bi ugotovili kakšen je današnji položaj Julijske Krajine v svetu in kakšno vlogo mora s tem v zvezi vršiti srednja šola med primorskim ljudstvom.

V kratkem referatu je tovariš Filip, sekretar okrožnega odbora ZAMJK pojasnil položaj v Julijski Krajini. Pojasnil je, da je vprašanje Julijske Krajine oblast, ki smo jo fašizmu v krvavi borbi izvili iz pesti, zat ose je vse ljudstvo na Primorskem združilo v SIAU, da bi ohranilo največjo pridobitev narodno-osvobodilne vojne — ljudsko oblast. V tej borbi ima primorsko ljudstvo podporo vseh naprednih sil na svetu. Ne gre le zato, ali naj bi bila Julijska Krajina italijanska ali slovenska, temveč predvsem zato, kdo bo imel oblast v rokah; od ljudstva izvoljenimi KNOO ali majhne nazadnjaške izkoriščevalske klike s samimi župani, ki jih postavljajo ne glede na voljo ljudstva protiljudske klike. Jasno pa je, da je prav zato nastalo tudi vprašanje priključitve Julijske Krajine k Jugoslaviji, kjer edino more obstojati ljudska oblast. Če pa hočemo oblast obdržati in uspešno razvijati, pa moramo predvsem dvigniti kulturni nivo našega ljudstva.

Zato so naše šole, ki smo jih mogli ustanoviti baš zato, ker smo v narodno-osvobodilni borbi zmagali, v prvi liniji fronte naprednih sil v Julijski Krajini proti silam nazadnjaštva. Zato so študentje in profesorji na naših šolah borci proti reakciji, zato morajo biti naše šole demokratične in ne sme biti v njih prostora nikomur, ki bi še spominjal na fašizem.

Dijakinja tovarišica Cvetka je nato govorila o nalogah srednješolske mladine v Julijski Krajini, ki se dajo zbrati v petih točkah:

1. Mladina se mora učiti in sicer udarniško učiti. Vsi morajo doseči najboljše uspehe. Zato morajo dojeti in pomagati drug drugemu pri študiju in organizirati študij po krogih, da tako podpremo napore naših profesorjev.

Sami moramo vzdrževati disciplino v šoli, ker brez discipline tudi ne more biti uspeha, in se povezati z našimi starejšimi tovariši, ki nas vodijo pri študiju — profesorji.

2. Mladina, ki ima možnosti, da se bolj izobrazi, mora svoje znanje nuditi tudi tisti mladini, ki te možnosti še nima. Predvsem kmečki in delavski mladini.

Povezovanje srednješolske mladine s kmečko in delavsko je važna naloga našega dijaštva. Osnujejo naj se zato predvsem kulturne ak-

cije; ob prostem času se bodo vršila razna predavanja po vaseh in prirejali večerni tečaji za računstvo, slovenščino itd.

3. Mladina na gimnaziji ne sme biti izrezana iz živega telesa svojega ljudstva, ki se bori za svoje pravice, zato se mora živo udeleževati tudi v političnem življenju in sodelovati pri gospodarskih naporih našega ljudstva.

4. Pri tem je potrebno, da se tudi sama izobražuje in kulturno dviga ter v svojih prosvetnih krogih, dramskih in kulturnih odsekih izgraja, zbira in tako dopolnjuje šolo.

5. Izbrisati se mora prav vse, kar bi v šoli še spominjalo na fašizem, da bodo šole res ljudske.

Mladina je navdušeno odobravala besede tovarišice Cvetke in priredila ovacije sovjetski profesorici, ki je podkrepila besede predgovornikov. Spremljali so jo z vzkliki Sovjetski zvezi, maršalu Stalinu in Rdeči armadi.

Govoru predstavnika Jugoslovanske armade so sledile volitive odbora srednješolske mladine na zavodu, ki naj izvršuje te naloge. Soglasno je bila izvoljena za tajnico tovarišica Lidija Brumot.

Nato je mladina še poslala resolucijo in pozdrave tovarišu Titu, Ustavodajni skupščini, USAOJ-u in PNOO-ju, nakar se je konferenca zaključila s pesmijo »Hej Slovanie«.

Srečanje z Jankom Premrlom-Vojkom

Bilo je na novega leta dan 1943, ko sem s tovarišem Leskoškom - Lukom zapuštal Dolomite in krenil na pot, na Primorsko. Bil je to zame največji dogodek odkar sem postal partizan. Vračal sem se po trinajstih letih odsotnosti v svojo ožjo domovino, katero sem moral zaradi tujca, ki je okupiral našo prelepo slovensko Primorje, zapustiti. S tem se nisem mogel nikoli sprijazniti. Vračal sem se v času, ko je druga svetovna vojna začela ustvarjati novo podobo sveta, pri nas pa je bil to čas najhujše narodno osvobodilne borbe, ki je postavila v ospredje tudi končno rešitev vprašanja Slovenskega Primorja. Jasno je torej, da me je še posebno zanimalo videti Primorsko v času borbe — videti kako se bori in koliko doprinaša v borbi za našo skupno slovensko stvar. S takšnim občutkom v srcu sem prekoratil bišvo jugoslovansko-italijansko mejo prve dni januarja 1943. leta.

Po nekoliko dneh marša smo prispeli v prvo partizansko četo na Primorskem, ki je tedaj taborela neke na Črnem vrhu. Bila je to ena izmed prvih četic, ki so takrat začele nastajati na Primorskem, ko se je plamen narodno osvobodilne borbe zanesel tudi v mojo ožjo domovino. Pozneje so te četice imele ogromen pomen v razvoju partizanstva in sploh narodno osvobodilne borbe na Primorskem. Bile so jedra, okoli katerih so se zbirale nove partizanske sile, iz katerih so potem nastale brigade in današnja NOV. Partizani v teh prvih četicah so bili pionirji partizanstva in naše borbe na Primorskem.

Ko smo po nočnem maršu prispeli v zgodnjih jutranjih urah v taborišče, sem čeravno truden in zaspan, takoj zašel med te nove tovariše, primorske partizane in začel z njimi pogovor. Ko sem jim povedal, da sem tudi jaz Primorec, njihov rojak in da se vračam po tolikih letih odsotnosti, prav v teh časih, da tudi jaz doprinesem svoj delež k osvoboditvi naše lepe Primorske, so mi živahno odgovarjali na vsa moja vprašanja. Vse me je silno zanimalo, kako živijo, koliko jih je, kako se borijo, kakšno je razpoloženje primorskega ljudstva, kako se ono udeležuje narodno osvobodilne borbe, skratka vse, kar se je takrat dogajalo na Primorskem. Iz odgovorov na vsa ta moja vprašanja sem razvidel silno močno do italijanskega fašističnega okupatorja in željo, da ga bijejo kjer koli le morejo. Iz ust teh tovarišev je govorilo naše primorsko ljudstvo, ki se je takrat začelo oklepati OF in dvigati pod njenim vodstvom v borbo, da se enkrat za vselej otrese italijanskega jarma, ki je toliko let tlačil Slovensko Primorje in da sledeč poti, ki jo je pokazala OF, doseže končno narodno osvobodjenje.

Ko sem končno vprašal tovariše, kdo je njihov komandant, so se jim kar zaiskrile oči in ponosno so mi

odgovorili: »Naš komandant je Vojko. Spraveval sem dalje, kdo in od kje je ta Vojko, kakšno je njegovo pravo ime, kakšen je kot komandant in kako je priljubljen pri moštvo. Iz odgovorov na vsa ta vprašanja sem izvedel njegovo pravo ime in da je Vipavec, posebno sem spoznal veliko ljubezen in zaupanje vsega moštva do komandanta. Zivo so mi opisovali razne akcije, ki so jih izvršili pod njegovim vodstvom. Priporočevali so o neizmerni hrabrosti tov. Vojka, ki je v vsaki akciji vedno prvi, kako juriša na fašistične bunkerje, kako pri tem osvaja mitraljeze od sovražnika. Zadrževali so mi, da pod vodstvom njihovega komandanta Vojka nobena stvar ni pretežka — vse je mogoče napraviti, če to Vojko ukaže. Dalje so mi pripovedovali, kako se ga italijanski fašisti silno boje, prav zaradi njegove hrabrosti in da o njem širijo cele bajke, češ da se enkrat pojavi v Gorici v uniformi italijanskega častnika, čez nekaj časa zopet v Trstu in potem zopet drugje. Kakršna koli akcija se je izvršila, so fašisti pripisovali vse Vojku. Takšen je bil njihov strah pred njim. Vojka poznajo širom vse Primorske, pravili so, da gleda Primorska v njem svoje ga vzornika, kačipola, po kateri morajo iti Primorci, če hočejo doseči svoje narodno osvobodjenje.

Ko sem vse to slišal o Vojku, sem se s silno radovednostjo in željo, da osebno spoznam tovariša Vojka, udeležil sestanka štaba čete, ki ga je stical tov. Luka. Ko sem tovarišu Vojku stisnil roko v pozdrav in se z njim tako osebno spoznal, mi je že prvi vtis potrdil resničnost besed tovarišev iz njegove čete. Nikdar ne bom pozabil tega srečanja s tov. Vojkom. Njegova mlada in krepka postava, bistre in iskrene oči ter odločen, sicer tovariški pogled, me je takaj prepričal, da imam pred seboj res pravega tovariša in hrabrega borca — vodnika primorskih partizanov. Ko smo se na sestanku pogovarjali o vseh mogočih stvareh naše borbe na Primorskem, o naših partizanskih edinicah in njihovih nalogah med primorskim ljudstvom, sem do kraja spoznal tov. Vojka. Res neizmerna je bila narodna zavest in ljubezen tov. Vojka do svoje ožje domovine Primorske in do naše slovenske domovine. Jasno je imel pred očmi, da je sedaj prišel tisti, toliko pričakovani čas Primorskih Slovincem, ko je treba organizirati vse narodne sile in jih povesti v borbo proti kletemu tujcu, da je treba to borbo nujno povezati z borbo vsega Slovenskega naroda, da je mogoče osvoboditi toliko trpinčene in tlačene Primorske doseči edino le v njeni priključitvi k skupni domovini Sloveniji v okviru močne velike in svobodne Jugoslavije. Da, za ta cilj je potrebna takojšnja oborožena borba vsega naroda. Vse to je tov. Vojko imel jasno pred očmi in ko je govoril o vseh teh stvareh, sem videl njegovo pri-

pravljeno na največje žrtve za dosego teh ciljev. Po vsem tem sem razumel in spoznal, zakaj je bil tov. Vojko v partizanskih borbah odločen in hraber do svojih partizanov, ki so skupno z njim prenašali najtežje pogoje te borbe, zakaj je bil tako tovariški. Edino človek, ki neizmerno ljubi svojo domovino in svoj narod je pripravljen za njegovo srečo žrtvovati vse, pa tudi najdražje kar ima — svoje življenje. Takšen je bil tov. Vojko...

Ko sva s tov. Lukom še isti večer nadaljevala pot in se poslavljala od tov. Vojka, sem zapuštal taborišče prve partizanske edince, ki sem jo srečal na Primorskem, z velikim zaupanjem v srcu, da bo tudi Primorska dala svoj delež k naši skupni stvari osvoboditve slovenskega naroda, ko imamo na čelu te borbe takšen lik junaka in narodnega borca, kakršen je bil tov. Vojko.

Ko sem se po osmih mesecih ponovno srečal s tov. Lukom, mi je pripovedoval o njegovem zadnjem srečanju s tov. Vojkom. Ko se je po njegovem prvem obisku naši Primorski vračal nazaj na Dolenjsko koncem februarja 1943, je potoval po isti poti, po kateri sva skupaj pripotovala na Primorsko. Medtem časom našega obiska pri tov. Vojku in potovanju tov. Luke nazaj na Dolenjsko, je minilo skoraj dva meseca. Ta čas je naša borba na Primorskem doživela nov polet, ki se je izražal v mobilizaciji na stotine mladih fantov in mož v partizane. Tako so iz naših prvih četic nastali bataljoni. Tudi četica tov. Vojka je silno narasla in se je iz male četice formiral močan bataljon pod njegovim vodstvom. Postavljalo se je pred nas vprašanje formiranja prve Primorske brigade. Še danes se spominjam, kako smo ugibali, kdo bi bil komandant te prve Primorske brigade. Pretresali smo naše najboljše komandante in ko smo prišli do tov. Vojka, smo se takoj vsi enoglasno strinjali, da je tov. Vojko kot najboljši med najboljšimi, zaradi njegove vojaške sposobnosti, hrabrosti, predanosti naši borbi in njegove priljubljenosti med partizani najprimernejši, da postane komandant brigade. Tako je tov. Janko Premrl - Vojko postal komandant Prve primorske brigade.

S to veselo novico je tov. Luka na svoji poti nazaj prišel v taborišče tov. Vojka. Nevedoč, kaj se je med tem časom s tov. Vojkom zgodilo, je z veseljem in njemu lastnim gromkim glasom zavpil: »Kje si Vojko? — hoteč mu povedati novico — njegovo imenovanje za komandanta prve primorske brigade. Takoj, ko je tov. Luka zavpil, so ga partizani nenadoma obdali in mu s strogim, vendar pa tovariškim, tihim glasom povedali: »Naš komandant tov. Vojko je težko ranjen in potrebna je stroga tišina.« Povedali so mu, kako je tov. Vojko jurišal na italijanski fašistični bunker in pri tem jurišu ga je ranila

ko. Takrat sem prvič slišal njegovo fašistično krogla. Vendarle, že ranjen, je bunker z ročnimi bombami zavzel in pobil vso fašistično posadko v njem ter sam zaplenil italijanski težki mitraljez. Tov. Luka se presenečen zdrzne in s strahom vpraša partizane, kje leži ranjen tov. Vojko. Partizani so ga z vso obzirnostjo in spoštovanjem do svojega komandanta po prstih pripeljali v majhno leseno barako, ki so jo partizani zgradili za svoja ležišča, do tov. Vojka. Tov. Vojko je mirno ležal na svojem, s slamo pripravljenem ležišču in ko se je tov. Luka pojavil pred njim, je obrnil svoje še vedno bistre oči do njega in ga z lahkim nasmehom na ustih pozdravil. Ko mu je tov. Luka povedal novico o imenovanju za komandanta Prve primorske brigade, so se ranjenemu tov. Vojku zaiskrile oči, na lahko se je zdrnil in na obrazu si opazil silno zadovoljstvo nad to novico. Pri reakciji, ki jo je izzvala ta novica pri njem, se je moglo opaziti pri tov. Vojku prepiranje, da bo ozdravel in se s svojo brigado še silneje vrget na fašističnega razbojnika in zatiraleca našega naroda.

Nekoliko dni za tem je tov. Vojko podlegel težki rani. Vest o Vojkovi smrti je s silno bolečino odjeknila širom cele Primorske. Vsa Primorska je žalovala za svojim vzornikom — junakom Vojkom. Posebno so občevali smrt tov. Vojka njegovi partizani in vsi tisti, ki so ga osebno poznali. Primorska je izgubila svojega najboljšega sina.

Kasneje je naš Vrhovni komandant NOV in POJ tov. Tito podelil tov. Vojku najvišje odlikovanje, ki ga more doseči narodni borec — podelil mu je za njegovo hrabrost naslov: Narodnega heroja. Ta silno važen dogodek je pri nas ponovno živo postavil lik junaka in narodnega borca tov. Vojka. Jasno in resnično so povedali tovariši partizani, ko so opozorili tov. Luko, da naj ne bo glasev, s besedami: Naš Vojko je ranjen. Res izrazili so misel vseh nas, vsega primorskega ljudstva. Vojko je naš, ves naš. Za našo stvar, za stvar osvobodjenja slovenskega naroda, posebno pa naše drage Primorske, je naš Vojko dal vse, kar je imel. Dal je svoje mlado in dragoceno življenje. Nikče ne more tov. Vojka odtrgati od nas, od OF, za katere cilje je tov. Vojko žrtvoval svoje življenje. Dal je svoje mlado življenje kakor mnogo drugih primorskih junakov: Tomažič, Igor Špacepan, Miro Špacepan, Savo, Kos, Blaž, Rudi Brkinc, Saša Sergej in še mnogo drugih brezimnih junakov. Vsi ti junaki, med katerimi nam je vzor tov. Vojko, so dali svoja življenja za lepšo in srečnejšo bodočnost slovenskega naroda. Naš Vojko je mrtel. Ali njegov lik junaka, narodnega borca, bo ostal vedno živ med nami, ostal bo vzor, kako se je treba boriti in žrtvovati za svoj naš Slava junaku Premrlu - Vojku! Branko Babič - Vlado.

Š I R O M P R I M O R S K E

ODLOK

o ustanovitvi filmskega podjetja za področje PPNNO.

Cl. 1.

Pri Poverjeništvu PNOO v Ajdovščini se ustanavlja Filmsko podjetje za vse ozemlje Poverjenišva PNOO s sedežem v Ajdovščini.

Cl. 2.

Filmsko podjetje Poverjenišva PNOO ima naloge:

1. da sklepa dogovore o uvozu filmov iz inozemstva;
2. da pospešuje predvajanje filmov na svojem področju;
3. da razdeljuje filme;
4. da organizira lastna stalna in potujoča kina za kulturno prosvetno propagando in da napravlja načrtno mrežo vseh kinopodjetij na tem področju;
5. da izdaja cenzurke za predvajanje filmov vsem kinopodjetjem na svojem področju;
6. da predpisuje splošne pogoje za vodstvo kinodvoran, filmskega podjetja in drugih kinopodjetij;
7. da nadzoruje poslovanje vseh kinopodjetij;
8. da organizira tečaje za usposabljanje strokovnih, upravnih in tehničnih sil, kadrov za vodstvo kinov.

Cl. 4.

Podjetje vodi filmski upravni odbor, ki mu načeluje upravnik kot predsednik. Upravnik - predsednik in člani imenuje Poverjenišvo PNOO. Vsi imenovani člani stojijo pod nadzorstvom tajništva PPNNO.

Cl. 5.

Pravilnik o notranjem ustroju in poslovanju Filmskega podjetja predpiše tajništvo PPNNO.

Cl. 6.

Imovina kinopodjetij, ki je po kakršni koli osnovi pripadla pod državno upravo, preide v last Filmskega podjetja PPNNO. Vsa takšna podjetja pa, ki so samo podčasno upravo ali pod sekvestrom, preidejo pod časovno upravo Filmskega podjetja PPNNO.

Cl. 7.

Ta odlok stopi takoj v veljavo. Ajdovščina, 10. decembra 1945. Poverjenišvo PNOO (France Perovšek)

NATEČAJ

ZA SPREJEM V SLUŽBO NZ

V službo Narodne zaštite se sprejemajo demobilizirani borci, podoficirji in oficirji J. A.

Interesenti naj predložijo pismene prošnje Poveljstvu NZ pri Poverjeništvu PNOO v Ajdovščini potom Okrajnega NO (odseka za notranje zadeve).

V prošnji naj se navedejo: osebni podatki, šolska izobrazba, kratak življenjski s posebnim ozirom na zadržanje in zaposlitev od 6. aprila 1941 do narodne osvoboditve. Obenem naj se navedejo podatki o sodelovanju v narodno-osvobodilnem pokretu in o službi v NOV.

Navedbe v prošnji morajo biti potrjene od Okrajnega NO odbora.

Pogoji za sprejem v službo so sledeči:

1. Prošilec ne sme biti mlajši od 18 in ne starejši od 30 let.
2. Mora biti pismen.
3. Mora biti moralno in politično neoporečen.
4. Mora biti zdrav, telesno dobro razvit in visok najmanj 170 cm.

Prošnje se sprejemajo do zaključno 30. januarja 1946.

Načelnik odseka:

Gotar Albin I. r.

Za Poverjenišvo:

Ing. Aljančič Peter I. r.

NAZNANILO

Naknadni vpisi v prvi razred rudar. in elektrotehn. odseka Tehnične srednje šole v Idriji se vršijo od 5. decembra do 31. decembra 1945. leta v zgradbi bivše realke (pritličje desno) vsak dan od 9. do 12. ure dopoldan.

Za naknadni vpis vsak dijak predloži upravi šole:

1. prošnjo za vpis;
2. prijavnico (dobi se v upravi šole);
3. zadnje šolsko spričevalo;
4. krstni list;
5. znesek Lir 150.— za šolski sklad.

V prvi razred se lahko vpišejo dijaki, ki so končali nižjo srednjo šolo (3 ali 4 razrede gimnazije ali realke) ali 3 razrede scuola d'avviamento professionale.

Delegat Tehnične srednje šole.

Iz Idrije

Ob priliki proslave ustanovitve VII. Udarne divizije je okrajna organizacija AFZ v Idriji poklonila zastavo — ročno delo požrtvovalnih čipkaric VII. Udarne divizije v znak hvaležnosti neustrašenim borcem, v znak bratstva in enotnosti, v kateri hočemo živeti skupno z vsemi narodi Ljudskih republik zvezne Jugoslavije.

Mladina in žene iz Spodnje Idrije pa so ob priliki te proslave podarili zastavo inženirskemu bataljonu VII. Udarne divizije. Ob tej priliki je bilo odlikovanih 7 borcev.

Vsi, borci in ljudstvo, so dali ponovno poudarka tisti upravičeni težnji nas vseh: hočemo in moramo biti priključeni k Titovi Jugoslaviji.

Kulturno delo v Idriji dobro uspeva. Prosvetno društvo »Janko Premrl« je minuli torek z dobro izbranim sporedom pokazalo veliko smisla in delavnosti na tem polju.

Na Kovačevem Rovtu pri Idriji so vaščani pokazali, kaj se lahko doseže s skupnimi močmi, s skupnim organiziranim delom. Sami so si v prav kratkem času napeljali v vas električni vod. Vse delo je vodila tov. Mrak Marija. Da bi jo videli, kako je s svojim energičnim nastopom organizirala vse delo. Ni klonila pred težavami, delala je neumorno, trkala na vsa vrata, prosila in zahtevala in končno uspela. Prejšnjo nedeljo je zasvetila luč po vsem 10. rajonu.

Vsi ljudje so sodelovali pri napeklavi, predvsem je treba omeniti požrtvovalnost mladine in pionirjev, ki so vztrajali pri delu, dokler niso izvršili sklepa zbora volivcev.

Ob končanem delu so priredili skromno proslavo. Tov. Mrak, organizatorka vsega dela, je poudarila, da je le v skupnem delu vseh možen nadaljnji razvoj našega ljudstva.

Tudi uprava živosrebrnega rudnika je v sporazumu z mestnim NOO pripomogla, da se je ta napeljava v tako rekordnem času izvršila. (1583 delovnih ur.)

Tovariši, ki so se vrnili iz Francije, so zborovali

V Trentu so se preteklo sredo zbrali tovariši, ki so prišli iz Francije. Čeravno so razvoju v Jugoslaviji in na Primorskem sledili po časopisju, vendar niso pričakovali in si mogli misliti tako bistvenih sprememb, kakršne so bile izvršene v domovini za časa njihove odsotnosti.

Člani okrajnega odbora SIAU za Bovško so jim natančno orisali ves razvoj osvobodilnega gibanja v Jugoslaviji in doma, jim podali sliko življenja in borbe Primorskega ljudstva, iz katere je zrasla ljudska oblast.

Izrazili so se, da se bodo z vsemi močmi posvetili delu pri obnovi domovine in utrditvi ljudske oblasti. Poslali so pozdravno brzojavko maršalu Titu in mu čestitali k njegovi zmagi in zmagi ljudske volje na volitvah v Ustavodajno skupščino.

Na Bovškem je življenje

Mladina Bovškega okraja je pridno na delu. Kulturne prireditve, politična predavanja, udarniško delo, nabiralne akcije, sploh vse politično in družabno delo vodi mladina.

Na Plužnah so v nedeljo dne 2. decembra imeli lepo kulturno prireditev. Nastopili so s petjem, recitacijami, živimi slikami in igro »Štirje bratje«. Šaloigra »Pavliha in Urška« je vzbudila pri gledalcih mnogo pristranskega smeha.

Pa tudi na politično vzgojo ne pozabijo.

Tovariš Slovan je v svojem referatu podal političen pregled z ozirom na zadnje zgodovinske dogodke v Jugoslaviji, to je pomen II. zasedanja AVNOJ-a in proglašenje Federativne ljudske republike Jugoslavije.

Ljudstvo, ki je prišlo od blizu in daleč na to prireditev, je navdušeno vzklikalo Titovi Jugoslaviji.

Tako dela mladina tudi po drugih krajih Bovškega okraja.

Z udarniškim delom pripravljajo sedaj drva za partizansko bolnico v Gorici. Mladinci iz Žage so v štirih urah napravili 8 metrov drv, ravnotako mladina iz Čezsoškega Loga.

Tako se mladina s požrtvovalnim delom oddoljuje svojim borcem, ki so se bili za boljšo bodočnost nas vseh.

Pozor na goljufe

V vasi Čezsoča se je pojavil nek možki v duhovniški sukni. Hodil je po hišah in pobiral miloščino, češ da je potreben, da ima porušeno hišo itd.

Ljudje so mu dajali precejšnje prispevke, ko pa je prišel v hišo tovariša Jerneja, so ga tam spoznali, da je prav po takem poslu bil v njihovi hiši že pred štirimi leti, le da je takrat nabiral za semenišče. Izjavljal je takrat kot danes, da ima dovoljenje za pobiranje miloščine od Bovškega dekana, kar se pa je kasneje izkazalo za neresnično. Zanimal je, da bi bil že katerikoli v tej vasi in jo hitro odkuril, ko so mu domači dejali, da skrbijo za potrebne danes naše oblasti.

Se vedno se najdejo ljudje, ki bi se radi okoriščali na račun dobrega, a siromašnega ljudstva. Zato opozarjamo vse, naj bodo previdni pri občejanju s tujci in naj take primere javljajo Narodni milici.

Kot žrtve ste padli...

24. V nedeljo 31. novembra so pri Sv. Luciji ob Soči slovesno pokopali zemeljske ostanke petih partizanov — domačinov, ki so padli v borbi za našo svobodo. Iz hribov, iz gozdov so jih prepeljali na domače pokopališče. Krste so bile ovite s slovensko zastavo z rdečo zvezdo, v znamenju katere so se borili. Z venci in cvetjem so ljudje iz vseh okoliških vasi zasuli sveže gomile padlih junakov in tako izkazali poslednjo čast in hvaležnost njim, ki so darovali svoja življenja na oltar domovine. Zvoki žalostnih so podrhtevali ob odprtih grobovih, tovariši dr. Valenčič in zastopnik okrajnega odbora SIAU za Tolminsko sta se poslovila od njih in obenem poudarila, da moramo svojo ljudsko oblast, svojo svobodo, ki smo jo plačali s takimi žrtvami čuvati pred tujimi in domačimi nasprotniki.

Protifašistični borec v ječi

Znanega protifašista Albina Dujca so zavezniške policijske oblasti v Gorici aretirale in zaprle.

Ne zdi se nam čudno, da je bil Albin Dujc kot dosleden protifašist preganjan od prejšnje fašistične Italije, da je bil zaprt od protiljudskih režimov v Jugoslaviji, da je bil potem izročen italijanski fašistični policiji, ki ga je gnala iz enega zapora v drugega.

Tudi to se nam ne zdi čudno, da je bil leta 1939 zajet s skupino Tomaziča in obsojen na 30 let težke ječe, do tu gre vse v redu. On je bil protifašist in kot takega so ga fašistični režimi preganjali in zapirali kakor vse, ki so mislili in delali drugače kot oni.

Ne moremo pa razumeti, da danes, po tolikem trpljenju v zaporih, po tolikem naporu, žrtvah in borbah v partizanskih edinicah, ki so se borile ramo ob ramo z zapadnimi zavezniki za končno in dosledno uničenje fašizma, danes prav isti zavezniki vlačijo po zaporih moža, ki je svoje življenje posvetil borbi za pravico izkoriščanih ljudskih množic, ki se je v partizanskih edinicah boril in žrtvoval tudi za tiste, ki so ga danes spravili v zapor.

Tega ne moremo in nečemo razumeti.

Sindikalna skupščina mirenškega okraja

V soboto, 1. t. m., je tovariš Škrabar otvoril v Biljah sindikalno skupščino mirenškega okraja. Na omenjeni skupščini sta bila prisotna tudi tovariša Bati, član okrajnega sindikalnega odbora za Goriško, ter Dorko, član SIAU-ja.

Po proučitvi vseh tekočih zadev sindikalnega vprašanja in po izvajanjih tovariša Dorka in tovariša Bati so se izvršile volitve v okrajni sindikalni odbor. Lista je bila sestavljena iz najbolj požrtvovalnih odposlancev in je bila od navzočih enoglasno sprejeta.

Končno, je skupščina razpravljala o postopanju Juljskih sindikatov. Gre za interese delovnega ljudstva. Zato so od-

poslanci enoglasno zahtevali, da se odpošlje italijanski konfederaciji dela v Rimu (Confederazione generale del lavoro) sledečo resolucijo:

»Ob priliki plenarne seje Okrajnega sindikalnega odbora za Miren se obračamo s protestom na italijansko sindikalno konfederacijo v Rimu. Za predpogojo enotnega sindikalnega gibanja v Juljski Krajini smatra naš odbor, ki predstavlja dva tisoč organiziranih ljudi, očitvanje enotnosti delavskega razreda in zato priznanje avtonomije enotnih sindikatov Juljske Krajine. Zahtevamo, da se prizna popolna avtonomnost našim organizacijam.«

V zoni A obnavljajo - počasi

Iz poročil članov okrajnega izvršnega odbora, ki so jih podali na četrtm zasedanju Kobariške okrajne skupščine, je razvidno, da obnova v tem delu cone A zelo počasi napreduje. Doslej obnavljajo edino porušeno vasa Stanovišče, pa še ta dela se vodijo zelo površno in nestrokovnjaško, saj uporabljajo 5 metrov dolge tramove v debelini od 13 do 15 cm, po vseh predpisih pa bi morali imeti najmanj 20 cm debeline.

Največ dela je opravljenega na prosvetnem polju. Ustanovljenih je 11 prosvetnih društev, ki živahno delujejo, odprtih je 10 osnovnih šol za najmlajše, starejši pa so v raznih tečajih, pripravili so srednjo šolo v Tolminu, katero obiskuje sedaj 62 dijakov iz kobariškega.

Veliko je zanimanja za nove knjige »Gregorčičeve založbe« za leto 1946. Za našega dijaka je bilo nabranega približno 150.000 lir raznega blaga.

Od meseca maja je bilo izplačanih 110.200 lir rednih podpor. Prostovoljnih prispevkov so nabrali 20.000 lir, od tega vsote pa so 19.000 lir že porabili.

Socialno skrbstvo je med najpotrebnejše razdelilo 93 zavojev perila in obleke, ki so jih darovali Jugoslovani v Ameriki.

Poslanci iz posameznih vasi so opisali veliko delavnost vaščanov zlasti na kulturnem polju in domače obnove, pri katerih si ljudstvo samo pomaga.

Obnova in gospodarstvo v Sl. Bistrici

Gradbeni odsek pri okrajnem NOO zaznamuje kljub temu, da se bori s tehničnimi ovirami, t. j. zlasti spomanjkanjem delovne sile, pomanjkanjem prevoznih sredstev itd., dokaj uspeha pri uresnitvi svojega obnovitvenega načrta. To pa je zlasti zasluga ljudstva samega, ki s svojo požrtvovalnostjo in samoiniciativno ustvarja prave čudeže.

Prvotno je obsegal načrt obnovitev 86 hiš, z udarniškim delom, poslužnojoč se vseh vozil in nosil, pa se je delo toliko pospešilo, da so od 22. avgusta do danes zgradili in pokrili 105 hiš, obnovili 11 šol, 3 cerkve, 6 mostov, 1 barako in 3 apnenice, ki so dale 3 tisoč stotov apna.

Zaradi zime nadaljujejo sedaj z notranjo izdelavo dosedaj pokritih hiš.

Tudi v pogledu pospeševanja kmetijstva je oblast ukrenila vse potrebno, da se stanje izboljša.

Ker je primanjkovalo prašičkov za rejo je kmetijski odsek nabavil 5000 prašičev iz Novomeškega okraja in s tem znatno znižal prodajno ceno domačih prašičev.

Za izboljšanje živinoreje so nabavili iz Velikih Lašč 7 čistokrvnih bikov.

Obenem si kmetijski odsek pri-

zadeva, da bi se čim bolj omejilo kužno zvrzovanje ovac, ki se je pojavilo zadnje čase. Zato je uvedel brezplačno cepljenje ovac, ki pa zaradi močno razširjene ovčjereje v tem okraju zahteva dokaj požrtvovalnosti in truda edinega živinozdravnika, ki je v okraju.

Tudi nabava potrebnih semen za pomladansko setev in nabava umetnih gnojil je v teku.

V nedeljo, 2. t. m. je bila v Ilirski Bistrici na novo organizirana gasilska četa. 12 fantov in mož je pristopilo k tej prostovoljni gasilski četi, ki pa bo imela dokaj težko nalogo, saj mora najprej urediti in popraviti svoj inventar, to je avto in brizgalno, ker je oboje že zelo izrabljeno.

4. t. m. pa je bilo na množičnem sestanku izvoljeno zastopništvo SIAU za Ilirsko Bistrico, obenem pa so v daljših referatih objasnili ljudem pomen SIAU in dolžnosti članov SIAU.

»Hlapec Jernej in njegova pravica« je izšla v Trstu

Slovensko gledališče v Trstu je otvorilo svoje delovanje s Cankarjevo dramo »Jernejeva pravica«.

Ta drama bo sedaj vpriporjena v Gorici in drugod po Primorju in Sloveniji. Da bo pa vsem razumljiva, zato je Slovenska prosvetna zveza izdala po Ferdu Delaku prirejeno besedilo Cankarjeve drame »Hlapec Jernej in njegova pravica«.

Knjiga je v prodaji pri Sodobni založbi, knjigarni Stoka, Slovenski prosvetni zvezi v Trstu, v Gorici in v Ajdovščini in v gledališču pred predstavami. Pozivamo člane Prosvetnih društev in dramske odseke, da si knjižico nabavijo.

Cena knjižice je Lir 20.—.

Kdor še ni poravnal naročnine, naj to stori čimprej!

Za svobodo in lepše življenje so žrtvovali svoja življenja otroci in mož mamec Ivane Skapinove iz Velik. polja pri Vrabčah, Vipava. V nedeljo, 16. t. m., ob 1. uri popoldne bodo prepeljani na domače pokopališče:

Danica, Mihelca in Jožef

France počiva nekje na Hrvaškem, mož pa v domači zemlji.

Slava padlim borcem za našo svobodo!

OKRAJNI ODBOR A.F.Z. ZA VIPAVSKO.

UIVOD

d. z o. z.

naš uvozni in izvozni zavod ima svojo ekspozituro v Gorici, Viale 24 Maggio 18/I, telef. 487 (nad gostilno Cavalin)

NAKUP PRODAJO IN ZAMENJAVO

lahko izvršite potom našega uvoznega in izvoznega zavoda

UIVOD

d. z o. z.

T R S T — Via Torre bianca 8/III — telef. 80-00